

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA TĚLESNÉ VÝCHOVY A SPORTU

**ANALÝZA ZPĚTNÝCH INFORMACÍ V DIDAKTICKÉ
INTERAKCI VRCHOLOVÝCH DRUŽSTEV
BASKETBALU**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:
PaedDr. Michael Velenský, Ph. D.

Zpracoval:
Matěj Veselý

Praha 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem pouze prameny, které jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze dne

.....

Matěj Veselý

Touto cestou bych rád poděkoval PaedDr. Michaelu Velenskému, Ph. D. za odborné vedení a pomoc při zpracování diplomové práce a Mgr. Kamilu Janouškovci za cenné rady pro výzkumnou část.

Svoluji k zapůjčení této diplomové práce ke studijním účelům. Prosím, aby byla vedena evidence vypůjčovatelů, kteří musí pramen převzaté literatury řádně citovat.

Jméno a příjmení	Číslo OP	Datum vypůjčení	Poznámka

Abstrakt

Název:

Analýza zpětných informací v didaktické interakci vrcholových družstev basketbalu

Cíle práce:

Zjistit tendence v poskytování zpětně vazebních informací v tréninkovém procesu družstev vyšší výkonnostní úrovně.

Metoda:

Výzkum se provádí přímým neparticipantním pozorováním. Testování probíhá pomocí kategoriálního systému v tréninkových jednotkách. Měřený vzorek je v počtu 6 tréninkových jednotek náhodně vybraných družstev první ligy mužů sezóny 2009/10.

Výsledky:

Výsledky ukazují, jaké druhy zpětných informací a sociálně interakčních forem se nejčastěji v tréninkovém procesu využívají. A zda je kvalita zpětných informací s ohledem na názory různých autorů správná.

Klíčová slova:

Basketbal, metodicko – organizační formy, sociálně interakční formy, trenér, tréninková jednotka, verbální komunikace, zpětná informace

Abstract

Title:

Feedback Analysis in Didactic Interaction of Top Basketball Teams

Goals of the thesis:

Find out the tendency in providing of feedback in practise of top basketball teams.

Method:

The research is provided by direct unparticipation observation. Testing procedure is proceeded by using categorial system in practises. Measured exemplar are six practises of random selected teams in men's first division in year 2009/10.

Results:

The results shows which kinds of feedback and social interactional forms are used in practise the most frequent and if the qualities of the feedback are correct with regard to theories of different authors.

Key words:

Basketball, metodic – organisation forms, social interactional forms, coach, practise, verbal communication, feedback

OBSAH

1 ÚVOD.....	8
2. 1 Technologie tréninkového procesu.....	10
2. 1. 1 Didaktická technologie tréninkového procesu.....	10
2. 1. 2 Integrace utkání a tréninkového procesu	11
2. 1. 2. 1 Didaktické formy	12
2. 1. 2. 1. 1 Metodicko - organizační formy	12
2. 1. 2. 1. 2 Sociálně interakční formy	20
2. 2. 1. 1 Neverbální komunikace	26
2. 2. 1. 2 Verbální komunikace	27
2. 2. 2 Řečová zpětnovazební informace	29
2. 2. 2. 1 Zpětná informace	30
2. 2. 2. 2 Korekce	34
2. 3 Kvalitativní a kvantitativní pozorování	35
2. 3. 1 Analýza didaktické interakce (ADI)	37
2. 3. 2 Kategoriální systém pozorování (KSP)	42
2. 3. 3 Kategoriální posuzovací systém videozáznamu (KPSV)	44
2. 3. 4 Kategoriální systém analýzy zpětných informací ve vztahu k MOF	45
3 VÝZKUMNÁ ČÁST	47
3. 1 Cíle práce	47
3. 2 Metody výzkumu	49
4 VÝSLEDKOVÁ ČÁST	52
5 DISKUSE.....	65
6 ZÁVĚR.....	77
7 POUŽITÁ LITERATURA:	79

1 ÚVOD

Basketbalu se věnuji více než 14 let. Během mé hráčské kariéry jsem prošel několika družstvy a byl jsem veden mnoha trenéry. Poznal jsem celou řadu individuálních přístupů ve vedení tréninkového procesu. Díky svým zkušenostem zastávám názor, že nezastupitelné místo pro úspěšnost družstva má v tréninkovém procesu komunikace mezi trenérem a hráči. Trenér může mít nastudované neoriginálnější cvičení a nejpropracovanější herní systémy, ale pokud nedokáže hráče dovést ke správnému finálnímu provedení, nikdy nemůže být úspěšný. Jen dobrý a zkušený trenér dokáže výstižně okomentovat hráčův výkon, najít chyby a především mu poradit, jak je odstranit. Za svou kariéru jsem zažil několik tzv. „trenérů“, kteří jen postávali za postranní čarou a mlčky kroutili hlavami nad chybným počínáním svých svěřenců, aniž by se jim snažili nějak poradit, co by měli zlepšit. V jiném případě na ně jen bezmyšlenkovitě řvali, že něco udělali špatně, místo toho, aby se je pokusili dovést ke správnému řešení. Pokud budeme mít jen tyto tzv. „trenéry“, nemůže se nikdy český basketbal zlepšit.

V diplomové práci se chci pokusit zjistit tendence v poskytování zpětné informace od trenérů k hráčům. Dále budu zkoumat, jaká je četnost zpětné informace v tréninkových jednotkách, jakou zpětnou informaci trenéři nejčastěji využívají a jaké je její rozložení v různých metodicko – organizačních formách. Posledním úkolem pro mne bude zjistit druh sociálně interakčních forem, které jsou během tréninku využívány. Z vlastních zkušeností vím, že je velký rozdíl, pokud trenér promlouvá pouze k jednomu jedinci nebo k celému družstvu.

V diplomové práci se zaměřím na tréninkové jednotky několika družstev první ligy mužů ročníku 2009/10, tedy druhé nejvyšší soutěže u nás. Vybral jsem si ji proto, že v této soutěži jsem posledních pět let nastupoval aktivně jako hráč družstva BK Chomutov. V této soutěži působí mnoho kvalitních trenérů, kteří vlastní nebo studují nejvyšší trenérské licence v České republice a jsem tedy zvědav na úroveň jejich trénování.

Posledním důvodem pro výběr tohoto tématu byla má spolupráce při diplomové práci Mgr. Janouškovce *Analýza zpětných informací ve vztahu k MOF*

v tréninkovém procesu basketbalu mládeže (2007). Mgr. Janouškovci jsem pomáhal při měření a sběru dat v diagnostické části. Už tehdy jsme se zamýšleli nad tím, že by bylo zajímavé, kdybych se v této diplomové práci zaměřil na podobné téma, ale na kategorii dospělých. Po nahlédnutí do těchto diplomových prací si čtenář může sám udělat porovnání, jak moc se trenéři v různých kategoriích liší, či naopak shodují.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2. 1 Technologie tréninkového procesu

Technologie je obecná metoda účelného dosahování cílů závazným způsobem. Technologie tréninkového procesu zahrnuje poznatky o optimální konfiguraci podmínek sportovní praxe, poskytující záruky efektivního řízení tréninkového procesu a zároveň formuluje postupy k dosažení programového cíle, kterým je co nejvyšší úroveň individuálního a týmového herního výkonu (Dobry, 1988).

Zahrnuje jak biotechnologii tréninkového procesu, která se zabývá rozvojem a kultivací biologického fondu člověka pro dosažení sportovních výkonů, tak především i didaktickou technologii, která má za úkol formulovat herní východiska celistvého přístupu a specifické postupy k dosažení výše uvedeného programovaného cíle.

2. 1. 1 Didaktická technologie tréninkového procesu

Rozhodujícím momentem v didaktické technologii je stanovení cíle individuálního a týmového výkonu, který se pak následně odráží v tréninkovém procesu. V tréninkovém procesu i v soutěžním utkání se neustále objevují a promítají bioenergetické, biomechanické a psychické determinanty. Tyto determinanty se však nenacházejí v neustálé syntéze. *„Vlivem dlouhodobého působení specifických tréninkových a soutěžních zátěží a odpovídajících adaptací celého organismu nabývá tato syntéza podobu otevřeného specializovaného integrovaného funkčního systému“* (Dobry, Semiginovský, 1988, str. 105).

Podle Dobrého (1988) musí tréninkový proces vyváženě a systematicky stimulovat syntézu všech determinant herního výkonu a je nutné trvalé zastoupení jak specifických herních, tak i nspecifických kondičních zátěžových činností. Tyto činnosti se mohou dále upravovat podle představ a cílů. Dominantní význam však bude

mít specifická herní činnost. Délétrvající absence některého z typů zátěžových situací (především specifické herní činnosti) může vést i ke snížení herního výkonu.

Během tréninkového procesu se nesmí zapomínat na deformační faktory, které často a ve velké míře ovlivňují individuální a týmový herní výkon.

2. 1. 2 Integrace utkání a tréninkového procesu

Podle Dobrého (1988) je klíčovým problémem praxe ve sportovních hrách vztah mezi výkonem v utkání a v tréninkovém procesu. Výkon v utkání představuje soutěžní zatížení, zatímco výkon v tréninkové jednotce zatížení tréninkové. Proto se zde objevuje problém, jak nastavit vztah mezi výkonem v utkání a tréninkovém procesu. Každý z těchto dvou procesů totiž nabízí jiné možnosti.

Jedinečnost utkání:

- během utkání dochází k průběžnému boji hráče s různými deformačními faktory, usilujícími o snížení nebo narušení jeho výkonu,
- hráč se učí kontrolovat své emoční stavy,
- hráč se učí přizpůsobovat okamžitým herním situacím a hledá nejvýhodnější řešení (improvizace),
- hráč získává v utkání jedinečné zkušenosti, jinde nezískatelné,
- objevuje se zde neustálá participace na týmovém herním výkonu,
- hráč dává přednost takovým řešením, která mu poskytují záruku jistoty a nesnaží se pouštět do riskantních řešení,
- před utkáním se formulují požadavky na výkon hráče i družstva a očekávání výkonu.

Jedinečnost tréninkového procesu:

- je zde možnost zkušebního jednání bez rizika,
- možnost dlouhodobého a systematického ovlivňování individuálního a týmového herního výkonu,

- pro některého hráče může být tréninkový proces částečná nebo úplná náhrada za utkání,
- během tréninkového procesu se odstraňují nedostatky, které byly diagnostikovány v utkání či v samotném tréninkovém procesu,
- objevují se zde prvky rivality, herní konkurence, ambice.

Soutěžní a tréninková zatížení jsou základní a nepostradatelné faktory rozvíjející herní výkon. Při absenci nebo potlačení jednoho z nich dochází k deformaci rozvoje a kultivace herního výkonu (Dobry a Semiginovský, 1988).

2. 1. 2. 1 Didaktické formy

Efektivnost řízení tréninkového procesu bývá jedním z nejdůležitějších faktorů praxe a didaktické formy napomáhají uspořádat vnější podmínky k dosažení co nejvyšší efektivity. Dobry a Semiginovský (1988) je z důvodu různorodosti funkcí a možností rozdělují do tří skupin:

- metodicko - organizační formy,
- sociálně interakční formy,
- organizační formy.

2. 1. 2. 1. 1 Metodicko - organizační formy

Podle Dobrého (1988) je určujícím hlediskem pro řazení do této skupiny:

1. účelné uspořádání vnějších situačních podmínek,
2. obsah tvořený herními činnostmi s cílem umožnit realizaci daných požadavků, formulovaných jako konkrétní herní úlohy.

Dobry a Semiginovský (1988) tvrdí, že koncepce individuálního i týmového herního výkonu nutí mít stále na zřeteli všechny jeho determinanty a následně je transformovat v herní činnosti jednotlivce. První stupeň této transformace ovlivňuje biomechanické chování hybného systému (silové, časové, prostorové charakteristiky pohybů) se souběžným rozvojem žádoucích způsobů bioenergetického krytí. Zároveň se musí rozlišovat i kognitivní procesy.

Na druhém stupni transformace se k činnostem jednotlivce připojuje nová kvalita zvaná participace. Individuální výkony jsou pak následně přetvořeny ve smyslu činnosti koheze (soudržnosti) do týmového výkonu. Zároveň navození deformačních determinant a jejich rušivých vlivů je zde velmi důležitým faktorem. Rušivé vlivy se musí zakomponovat do tvorby metodicko-organizačních forem z důvodu správného provedení daného pohybového úkolu z biomechanického hlediska i z hlediska odolnosti proti rušivým vlivům. Tyto dva úkoly mají nahrazovat dosavadní jednostranně vehementně proklamovaný požadavek od trenérů na „provádění dokonalé techniky“. V současnosti se tento trend „přibližovat tréninkové podmínky utkání“ jeví jako nejspřávnější (Dobry a Semiginovský, 1988).

Dobry a Semiginovský (1988) dále zdůrazňují závaznost systematického používání takových metodicko-organizačních forem, modelující deformační faktory a jejich vlivy:

- formulace přesných požadavků na individuální i týmový výkon s kontrolou jejich plnění,
- situační neočekávanost v důsledku tlaku soupeře a zásahů spoluhráčů,
- rozhodování pod časovým tlakem,
- záměrné fyzické zatěžování.

Do jisté míry se tímto do tréninkového procesu přenáší jedinečnost utkání, která se pojí se stálou nejistotou, rizikem a situačně specifickými požadavky na okamžitý úspěch při řešení herních situací.

Metodicko – organizační formy jsou určeny vnějšími herně situačními podmínkami zahrnující přítomnost či nepřítomnost soupeře a proměnlivost situačních podmínek. Kombinací situačně herních podmínek se objevují tyto metodicko – organizační formy (Velenský, 2008):

- a) průpravné cvičení 1. typu,
- b) průpravné cvičení 2. typu,
- c) herní cvičení 1. typu,
- d) herní cvičení 2. typu,
- e) průpravná hra.

Všechny herní činnosti jednotlivce, herní kombinace a herní systémy jsou obsahem těchto metodicko – organizačních forem. Tyto prvky jsou přenášeny do těchto forem z utkání. Tento proces Dobrý (1988) označuje jako transpozici herních činností a dovedností. Tato transpozice je vždy doprovázená větším či menším zjednodušováním, které se nazývá didaktická redukce.

Didaktická redukce se dále rozděluje na objektivní a subjektivní identitu. Objektivní identita je stupeň shody mezi činnostmi a situacemi transponovanými do metodicko – organizační formy a podmínek utkání. Je založena na poznacích získaných z utkání. Podstata subjektivní identity je založena v tom, že hráč by měl pochopit smysl a význam proč dané cvičení dělá a jaký je význam pro něho samotného. Pokud se dopracuje k tomuto cíli, bude pro něj daný úkol prospěšný (Dobrý, 1988).

Podle Dobrého a Semiginovského (1988) se didaktická redukce rozděluje na elementární nebo situační. Při elementární redukci se vychází z komplexní herní situace a směřuje se až k technice herních činností jednotlivce. Situační redukce vychází z herních cvičení nebo průpravných her se sníženým počtem aktivně zúčastněných hráčů či omezenému prostoru, kde dochází k navození či vytvoření požadované herní situace.

a) průpravné cvičení 1. typu

Toto cvičení je charakterizováno nepřítomností soupeře a provádí svou činnost v relativně stálých podmínkách. Hráč tedy vždy zná podmínky, které se během cvičení nemění. Někdy se tato cvičení mohou využívat jako závodivá průpravná cvičení.

Příklady cvičení:

- dribling na konec hřiště levou rukou,
- přihrávání ve dvojicích na místě,
- střelba trestných hodů,
- střelba ze stejného místa.

Tento typ metodicko – organizační formy (MOF) se v utkáních moc nevyskytuje, tudíž i v tréninkovém procesu (především u pokročilejších jedinců) nedostává tolik prostoru. Využívá se především u začátečníku pro seznámení a osvojení nějakého pohybového celku. Hráč se totiž může plně věnovat kontrole celku daného pohybu, aniž by byl nějak časově omezen na přípravu situace a pohybu. Může daný úkol několikrát opakovat.

b) průpravné cvičení 2. typu

Toto cvičení je opět charakterizováno nepřítomností soupeře jako cvičení předešlé. Hráč na počátku cvičení zná podmínky, které se však během cvičení stávají náhodně proměnlivými. Je to první příležitost hráče vytvářet odolnost proti rušivým vnějším vlivům.

Příklady cvičení:

- přihrávka ve dvojicích v pohybu,
- střelba z různých pozic,
- dribling mezi kužely,
- opakující se změna driblingu a změna směru pohybu.

Tento typ MOF se už více přibližuje zápasovým podmínkám. Je zde kratší doba na přípravu, orientaci, rozhodování i na samotné vykonávání pohybu. Pomocí stanovení časového limitu se lehce docílí změny z průpravného cvičení 1. typu na průpravné cvičení 2. typu. Musí se ale dbát stále na technicky správné provedení. Další podmínkou může být i činnost či pohyb spoluhráče.

Do tohoto průpravného cvičení se může vsunout i soutěžní prvek jako je větší počet opakování, dokončit úkol v co nejkratším čase a tak dále.

Průpravná cvičení 1. a 2. typu dovolují opakovat dané dovednosti bez přítomnosti soupeře a jeho rušivých vlivů. Tento fakt jasně odděluje průpravné cvičení od ostatních MOF. Průpravná cvičení také ovlivňují pohybové stereotypy, které jsou důležité pro účelný pohyb a jeho transformaci v herní činnost jednotlivce.

c) **herní cvičení 1. typu**

Tento typ cvičení je charakterizován přítomností soupeře a předem určenými situačně herními podmínkami i v samotném průběhu řešení herní situace. Soupeřova činnost je vždy přísně omezena či stanovena.

Příklady cvičení:

- střelba přes stojícího obránce se zvednutýma rukama,
- dribling útočníka s obráncem, který má za úkol pouze útočníka stínovat a nepoužívat ruce,
- hráč má za úkol překonat obránce, který smí udělat maximálně jeden krok nebo stojí ve středovém kruhu a nesmí z něj vyšlápnout,
- vyřešení herní situace obránci: clona útočícího hráče bez míče na hráče s míčem, obránci mohou pouze proklouzávat.

Tento typ MOF umožňuje vytvářet podmínky pro několikanásobné opakování jednoho druhu řešení dané herní situace za přítomnosti soupeře, který má však omezenou činnost. Je zároveň určen i přesný průběh činnosti, takže se hráči nemusí rozhodovat, která varianta v určité herní činnosti je pro něj nejvýhodnější. Dostává pouze pokyny k vykonávání pohybu a upozornění na důležité situační faktory. Herní cvičení 1. typu se proto často využívá k nácviku obranných činností jednotlivce, kombinací i systémů.

d) herní cvičení 2. typu

Toto cvičení je opět charakterizováno přítomností soupeře. Hráč má náhodně proměnlivé, ale limitované situačně herní podmínky s různě vyjádřeným vlivem soupeře jako deformačního faktoru.

Příklady cvičení:

- rychlý protiútok 2 útočníci na jednoho obránce. Cílem útočníků je co nejrychleji vsítit koš, obránce se snaží jim v tom zabránit,
- hra jeden na jednoho z čáry tříbodového území,
- tři útočníci útočí na dva obránce. Po vystřelení se obránci mění v útočníky a útočí na koš na druhé polovině. útočník, který vystřelil, se vrací s nimi zpět jako obránce,
- nácvik clonění ve dvojicích. Vyřešení clony záleží na obráncích, útočící hráči mají za úkol po úspěšné cloně útočit na koš.

V této MOF už na hráče působí velké deformační vlivy. Hlavní úkol tohoto typu cvičení je co nejvíce se přiblížit či navodit podmínky utkání. Nutí tedy hráče se jim přizpůsobovat a zvykat. Je zde umožněno opakovaně řešit různě složité herní úkoly. Složitost těchto úkolů je dána počtem zúčastněných hráčů a prostorovými či časovými omezeními.

Cílem útočníka v každém herním cvičení bývá překonat obránce a úspěšně vstřelit koš. Obránce má za úkol toto snažení útočnickovi zamezit nebo alespoň snížit.

Podle Dobrého (1988) každá herní situace sama o sobě klade jiné požadavky na kognitivní procesy a pohybová řešení např. zakončení útočníka jiným druhem střelby, jiné provedení obránce krytí útočníka s míčem atd. Požadavky na kognitivní procesy, především tím rozhodování o volbě řešení, narůstají se zvyšováním počtu zúčastněných hráčů. Může se zde jednat o převahu útočníků nad obránci (či obráceně) a nebo stejný počet útočníků i obránců na každé straně.

e) průpravná hra

Podle Dobrého a Semiginovského (1988) je toto cvičení charakterizováno přítomností soupeře, situační neočekávaností a především souvislým herním dějem, při kterém dochází k časově neočekávaným rolím jednotlivých hráčů. Tyto hry jsou velmi oblíbené z důvodů vysoké variability herního projevu, počítání bodů a nutnost kooperace. Další velice důležitým faktorem je kompetice (soutěživost). Velenský (2005) však upozorňuje, že soutěživost v těchto průpravných hrách nepředstavuje dominantní vlastnost, ale spíše vlastnost vedlejší. Soutěživost a počítání bodů se zde má využívat spíše jen jako motivace hráčů k efektivnímu využívání osvojovaných herních činností v souvislém herním ději.

Průpravné hry mohou vznikat úpravami (modifikacemi) basketbalových pravidel, jejich kombinací s pravidly jiných sportovních her a v neposlední řadě úpravami herních cvičení.

Příklady průpravných her (Velenský, 2005, str. 33 – 41)

- Míč v ringu

Hra se odehrává na oba koše. Počet hráčů ve dvou proti sobě soupeřících družstvech je libovolný. Stanovuje se až na základě velikosti hrací plochy. Dosažení koše je ohodnoceno dle dohody. Dojde-li k porušení pravidel, hra se přeruší a družstvo, které má podle pravidel nárok na míč v držení, může okamžitě zahájit činnost přihrávkou z místa, kde došlo k porušení pravidel. Jedinou změnou oproti platným oficiálním pravidlům basketbalu je to, že je zrušeno pravidlo o hráči a o míči v zázemí, takže se nehraje na auty.

- Boj o míč

Tato průpravná hra je omezena na přihrávání, chytání míče, uvolňování bez míče a uvolňování s míčem na místě. Hráči nesmí střílet na koš či využívat dribling. Obráncům je povoleno osobní krytí podle platných basketbalových pravidel. Jsou vyloučeny osobní chyby a hrubé zákroky.

Soupeří proti sobě dvě družstva, jejichž početní stav se určí dle výkonnostní úrovně a velikosti hrací plochy. Hra se zahájí buď rozskokem mezi dvěma hráči

soupeřících družstev, nebo rozhodčí vhodí míč do hřiště. Úkolem družstva s míčem v držení je vyměnit si co největší počet přihrávek. Družstvo soupeře naopak usiluje o získání míče dovořeným způsobem, tj. bez osobních chyb, získat míč do držení.

- Basketbalový mariáš

Charakteristickým znakem pro tuto hru je činnost jednoho útočníka proti dvěma obráncům. Hra začíná střelbou trestných hodů hráčem, který získal míč losováním. Úspěšný hod znamená prodloužení střelby vždy o další pokus. Ostatní dva hráči jsou připraveni na doskakování za čarami vymezeného území. Základní postavení a vzdálenost hráčů od koše se může měnit.

Po neúspěšném trestném hodu se útočníkem stává hráč, který doskočí míč. Po získání míče má útočník povinnost vydríblovat za prodlouženou čáru trestného hodu. Teprve pak se může pokusit o úspěšné zakončení na koš. Pokud hráč skóruje, má právo házet trestný hod. Pokud útočník neúspěšně zakončí hra pokračuje dále. Při následném doskoku útočníka, smí okamžitě střelbu opakovat. Doskočí-li míč jeden z obránců, je jeho povinnost vydríblovat za prodlouženou čáru trestného hodu a v té chvíli se z něj stává útočník.

Tato hra se hraje na jeden koš. Na porušování pravidel se hráči upozorňují mezi sebou sami a osobní chyby hlásí útočník. Dopustí-li se přestupku útočník, ztrácí míč a zbylí hráči o něj losují. Vítěz má právo střílet trestný hod.

Koš ze hry je počítán za dva či tři body (podle místa dosažení) a úspěšný trestný hod za jeden.

- Sparta

Jedná se o průpravnou hru, která se využívá z důvodů zpestření tréninkových povinností hráčů. Je určena hráčům na pokročilejší výkonnostní úrovni. Hra je postavena na principu sálového fotbalu, přičemž se využívá dribling basketbalovým míčem. Hrají proti sobě dvě družstva. Velikost hrací plochy se volí v závislosti na počtu hráčů. Hraje se jedním míčem na fotbal, který ovládají pouze nohama a na dvě branky, nejčastěji házenkářské či florbalové.

Každý hráč má zároveň vlastní basketbalový míč a po hřišti se může pohybovat pouze driblingem. Je dáno pravidlo, že hráč smí fotbalový míč zasáhnout pouze

v případě, kdy má vlastní basketbalový míč pod kontrolou. Je povoleno soupeřům vzájemné vypichování míčů.

Je zakázané hraní fotbalového míče rukama. Branka (gól) platí ze všech míst na hřišti. Zvítězí družstvo, které vsítí více branek.

Tato MOF je pro trenéra dobrou příležitostí k diagnostikování individuálního a týmového výkonu a možností následné úpravy tréninkového procesu. Podle Dobrého a Semiginovského (1988) si průpravná hra musí vždy uchovat základní rysy sportovních her a to především její vztahový a komunikační charakter. Nedá se však zaměřovat za závodivé průpravné cvičení.

2. 1. 2. 1. 2 Sociálně interakční formy

Sociálně interakční formy se charakterizují vztahem mezi trenérem a hráči či mezi hráči samotnými. Podle Dobrého a Semiginovského (1988) se na základě různé úrovně didaktické interakce dělí na:

- 1) hromadné,
- 2) skupinové,
- 3) individuální.

Každá z těchto forem umožňuje trenérovi působit na hráče různým způsobem.

1) hromadná sociálně interakční forma

Je charakterizována tím, že celé družstvo provádí současně stejnou činnost, která je určená trenérem. Tato činnost je zároveň pod jeho přímou kontrolou. Činnost může být dokonce vykonávána na signál (např. hvízd píšťalky) nebo rytmizovaně.

Trenér na začátku cvičení zadá danou činnost, spustí ji a pak pozoruje či opravuje chybná provedení. Takto vykonávaná činnost velkým počtem hráčů bývá velmi náročná na správnou organizaci, protože podle Dobrého a Semiginovského (1988,

str. 156): „Zatlačuje do pozadí mnohé obsahové aspekty a zejména bioenergetická hlediska. Trenér má také malou možnost postihnout individuálně projev hráče.“

Trenér komunikuje s celým družstvem současně a jedná se z trenérovy strany o komunikaci jednostrannou v převážné míře bez nějakých emocionálních podnětů. Objevují se zde ze strany trenéra povely, příkazy, zákazy a negativní kritika. Další nutností pro trenéra je mluvit velmi hlasitě, protože komunikuje s celým družstvem.

Podle Dobrého a Semiginovského (1988) je tato forma nezbytná a nelze jí nijak nahradit. „Umožňuje totiž trenérovi působit na jednotlivce „filtrem“ celého družstva, zacházet s jednotlivcem v daném okamžiku jako se členem skupiny.“ (Dobry, Semiginovský, 1988, str. 156-157). Bohužel v praxi u mnoha trenérů tato forma komunikace může převládat, což není vhodné. Tato forma komunikace totiž nezaznamenává rozdílné schopnosti a dovednosti hráčů a tím pádem nemůže hráč dostávat zpětnou vazbu týkající se jeho osoby a při nadměrném používání této komunikace může vést až k jeho tzv. „otupování“.

2) skupinová sociálně interakční forma

Je charakterizována menší skupinou hráčů. Komunikace mezi trenérem a touto skupinou je už bohatší na emocionální podněty. Trenér může snížit svou hlasitost a má více příležitostí k pochvalě, k vysvětlování detailů a ke koncentraci na ně. Trenérova komunikace může být k hráčům i více adresnější a osobnější. Podle Dobrého (1988) tato forma trenérům umožňuje bezproblémovou manipulaci se zatížením v bioenergetickém smyslu a snižuje nároky na organizaci činnosti hráčů.

Dobry a Semiginovský (1988) rozdělují skupinovou formu podle hráčského složení na různorodé a stejnorodé, podle úrovně skupinových úkolů na nediferencované a diferencované formy a podle vztahu mezi členy skupiny při plnění úloh na formy bez spolupráce a se spoluprací.

Do různorodých skupin se zařazují náhodní hráči bez jakékoliv vztahu k jejich rolím v družstvu.

Do stejnorodých skupin se řadí:

- a) hráči, plnící v družstvu stejné role (rozehrávači, pivotmani),

- b) hráči, tvořící funkční organickou jednotku (rozehrávač, křídelní hráč, pivotman),
- c) hráči, mající podobné funkční a metabolické ukazatele, tj. trénovatelnost (malí hráči, robustní pivotmani).

Dobry a Semiginovský řikají (1988, str. 158): „*Skupiny se stejnordým složením jsou předpokladem pro skupinové diferencování herních úkolů i úkolů kondičního tréninku, pro rozvoj participace a činnosti koheze.*“

3) **individuální sociálně interakční forma**

Je charakterizována koncentrací pozornosti na hráče. Každý hráč má totiž různé tempo vývoje a objevují se u něj individuální psychické a fyzické zvláštnosti. Zjednodušeně se dá říci, že každý hráč má svůj individuální projev, který by měl trenér během tréninkového procesu zohledňovat. Pro každého hráče je důležité, aby mohl udržovat své specifické kvality a měl a znal v družstvu svou roli, odpovídajícím těmto specifickým kvalitám. Dobry a Semiginovský (1988, str. 159) řikají: „*Žádat příliš mnoho od hráčů majících specifické kvality, znamená omezovat jejich přirozené nadání a tím zmenšovat efektivnost jejich herního výkonu.*“ Každý trenér by si měl umět cenit i hráčů, kteří např. nejsou výborní střelci, ale jsou výborní hráči pro obranu či doskok a podle toho s nimi i pracovat. Jedním příkladem za všechny by mohl být jeden z nejslavnějších hráčů a nejlepší obránce v historii NBA Bill Russell z družstva Boston Celtics.

V této formě se trenér velmi často dostává do přímého kontaktu s jednotlivými hráči a vytvářejí se mezi nimi užší vztahy. Trenér by se měl snažit přicházet za hráčem s různými podněty a úkoly, které by měly směřovat k jeho aktivnímu, samostatnému a tvořivému myšlení v tréninkovém procesu a následně i v utkání (podpora hráčovy kreativity).

2. 1. 2. 1. 3 Organizační formy

Rozhodujícím faktorem pro zařazení do této skupiny didaktických forem jsou vnější podmínky. Jedná se o organizační rámec vymezený časově, místně a obsahově. Tyto formy se podle Dobrého a Semiginovského (1988) rozdělují na:

- a) tréninková jednotka
- b) tréninkový cyklus
- c) tréninkové období
- d) tréninkové utkání
- e) soutěžní utkání

a) tréninková jednotka

Jedná se o hlavní organizační formu. Prostřednictvím hybného systému se uplatňují žádoucí adaptační podněty. Samotná tréninková jednotka se dělí na úvodní, průpravnou, hlavní a závěrečnou část. Podle Dobrého (1988) trenér při tvorbě tréninkové jednotky musí brát v potaz časovou charakteristiku různých činností a jejich intenzitu v různých metodicko - organizačních formách a podle nich pak tyto činnosti zařazovat do odpovídající části tréninkové jednotky.

b) tréninkový cyklus

Jedná se o časově uzavřený celek tréninkových dnů, půldnů nebo jednotek, tvořících smysluplný celek. Během každého cyklu se řeší aktuální úkoly rozvoje a kultivace herního výkonu jedince či družstva. Nesmí se zapomínat, že významnou součástí každého tréninkového cyklu jsou i regenerační procedury. Doba trvání jednoho cyklu není oficiálně stanovena. V praxi se nejčastěji vyskytuje tréninkový cyklus v trvání 7 dnů. V soutěžním období se tréninkový cyklus upravuje na základě časového umístění mistrovských utkání. Vrcholová družstva mívají totiž i několik zápasů během týdne, např. hrací harmonogram utkání středa a sobota.

c) tréninkové období

Jedná se o formu, která spojuje několik tréninkových cyklů. Délka tréninkového období je vymezena tréninkovými cíly, kalendářem utkání, popřípadě reprezentačními povinnostmi. Souhrnem tréninkových období se vytváří nejvyšší plánovací jednotka, nazývaná tréninkový rok. Tréninkový rok se obvykle dělí na období přípravné, hlavní a přechodné.

d) tréninkové utkání

Jedná se o všestrannou imitaci soutěžního utkání. Může se při něm objevovat nízká motivace hráčů, proto je užitečné do něj vstupovat s přesně formulovanými požadavky na výkon i výsledek.

e) soutěžní utkání

Je to vrchol každého cyklu a ovlivňuje zaměření a obsah tréninkového procesu. Jedním z úkolů trenéra je, aby hráči do těchto utkání nevstupovali unaveni a opotřebovani tréninkovým cyklem a aby byli patřičně pozitivně emočně naladění („chuť do hry“).

2. 2 Pedagogické schopnosti a dovednosti

Pedagogické schopnosti a dovednosti jsou základním prvkem pedagogické činnosti u každého trenéra. Základ pedagogických schopností se utváří záměrnou ale i nezáměrnou komunikací v tréninkovém procesu. Její další rozvoj je stimulován následnou pedagogickou trenérskou činností. Podle Rychteckého a Fialové (2000) jsou pedagogické schopnosti více jak ostatní schopnosti spojovány s morálními vlastnostmi ve struktuře trenéra. „*Souvisejí s jeho zájmy, hodnotami, přesvědčením, charakterem, zvláštnostmi psychických procesů (myšlení, vnímání, emoce, motivace, vůle atd.)*“ (Rychtecký, Fialová, 2000, str. 106).

Pedagogické schopnosti trenéra patří mezi jeho obecné předpoklady k pedagogické práci. V konkrétních situacích se však mohou registrovat jako pedagogické dovednosti či vědomosti, které mohou být velmi specifické. Například u organizační schopnosti se projevuje dovednost správně zorganizovat rotaci hráčů v daném cvičení.

Základní pedagogické schopnosti a dovednosti (Rychtecký a Fialová, 2000, str. 105):

- a) pohybové schopnosti a dovednosti,
- b) didaktické schopnosti,
- c) percepční schopnosti,
- d) expresivní a komunikativní schopnosti,
- e) organizační schopnosti,
- f) mentální a tvůrčí schopnosti,
- g) akademické schopnosti.

V dalších částech se budu pouze zaměřovat na komunikativní schopnosti, které jsou hlavním tématem této diplomové práce. Budu se zajímat především o verbální komunikaci.

2. 2. 1 Pedagogická komunikace

Pedagogická komunikace je chápána z různých hledisek. Podle Nelešovské (2002) může být chápána jako základní prostředek uskutečňování výchovy a vzdělávání umožňující zprostředkovaně v podobě verbálních a neverbálních projevů trenéra či hráčů realizaci zvolených cílů. Za základní činitele v procesu komunikace se v současné době považuje hráč a trenér. V pedagogické komunikaci dochází k výměně informací. Trenéři s hráči mohou komunikovat o nějakých faktech, vyjadřovat svá stanoviska, názory či pokyny.

Jedná se o dvojsměrnou komunikaci. Bez komunikace hráče by se trenér nemohl dozvědět, zda se hráč něčemu naučil. Chyběla by mu totiž zpětná vazba a trenér nemůže mít důkazy, že jeho způsob pedagogického vyučování je správný. Bez vzájemné spolupráce tudíž nelze pedagogickou komunikaci vůbec uskutečňovat.

Podle P. Gavory (in Nelešovská, 2005) má pedagogická komunikace tyto funkce:

- a) je prostředkem k realizaci výchovy a vzdělávání,
- b) zprostředkovává vztahy a společnou činnost mezi účastníky komunikace (trenér x hráč, trenér x družstvo, trenér x část družstva, hráč x družstvo, hráč x část družstva, hráč x hráč)

Podle Janouška, aj., (1988) komunikace může být přímá nebo nepřímá, oboustranná nebo jednostranná, soukromá nebo veřejná či masová (s celým družstvem). Komunikace se rovněž dělí na intrapersonální, interpersonální a veřejnou (hromadnou). Základní dělení komunikace je však na verbální a neverbální.

2. 2. 1. 1 Neverbální komunikace

Neverbální komunikace znamená mimoslovní komunikaci. Většina lidí se mylně domnívá, že jde jen o mimickou stránku řeči, přičemž však jde o celý komplex mimoslovních signálů, nebo-li řeči těla. Podle Janouška, aj., (1988) se neverbální komunikace vymezuje jako záměrné používání prostředků neverbálního charakteru ke

vzájemnému dorozumívání, vzájemnému ovlivňování a vyjadřování vzájemných stavů. Existují různé druhy neverbálních prostředků komunikace (Nelešovská, 2005, str. 46):

- výrazy v obličeji,
- pohledy,
- pohyby,
- fyzický postoj,
- gesta,
- doteky,
- přiblížení či oddálení,
- tón řeči,
- úprava zevnějšku.

Velmi důležitá otázka neverbální komunikace je také, co se může sdělovat beze slov. Mimoslovními způsoby se totiž nedá sdělit např. dilema (nutnost volby mezi dvěma možnostmi).

Mimoslovní sdělení mohou sdělovat (Nelešovská, 2005, str. 47):

- emoce,
- zájem o sblížení,
- ovlivňování postoje partnera (hráče),
- řídit chod vzájemného styku.

Neverbální komunikace zná mnoho způsobů jak něco sdělit, ukázat či dát najevo. Bez ní by normální komunikace byla nudná, fádní. Pro trenéry je tato komunikace užitečná, přestože následná verbální komunikace je daleko efektivnější.

2. 2. 1. 2 Verbální komunikace

„Komunikativní (výrazové) schopnosti se obvykle vymezují jako dispozice k jasnému a přesnému vyjádření myšlenek a citů pomocí řeči, mimiky a

pantomimiky“ (Rychtecký, Fialová, 2000, str.108). Základní formou verbální komunikace je řeč a rozhovor. Může se jí popisovat svět okolo nás, vyjadřovat myšlenky, hodnotit, kontrolovat, kritizovat. Řeč je slovní myšlení a slovní sdělování myšlenek. Člověk má možnost sdělovat ve slovech, dohodnutých značkách a symbolech své myšlení druhému člověku. Tomuto sdělování se říká interindividuální signalizace. Děje se většinou prostřednictvím slova. Vnější řeč vytváří pro myšlenku zvukovou, mluvenou, nebo grafickou, psanou formu slova, jíž je myšlenka sdělována druhému člověku. Vnitřní řeč způsobuje sdělení myšlenky samotnému mluvčímu. To znamená, že mluvčí si uvědomuje výsledky svého myšlení – říká se, že myslí ve slovech.

Na samotné řeči se podílejí tři mluvní orgány (mluvidla) : ústrojí dechové, ústrojí hlasové, ústrojí artikulace (Kalhous, Obst, 2002). U řeči se pozoruje vedle obsahové stránky také její formální stránka. Formální stránku řeči studuje paralingvistika. Analyzuje např. vlastnosti hlasu, artikulace, tempa a melodie řeči a podobně. Základní prvek pro řeč je hlas. Hlas se u jednotlivců značně liší. U učitelů či trenérů je dobrý a zdravý hlas základním předpokladem jejich pedagogického působení.

Velmi důležitým prvkem verbální komunikace je rozhovor. Podle Janouška, aj. (1988) se rozhovorem rozumí záměrný jazykový styk, při kterém střídavě mluví různé osoby a který probíhá v konkrétní předmětné a sociální situaci. Jednoduše řečeno člověk sděluje něco o něčem druhému člověku. Rozhovor je také nejběžnější formou interpersonální komunikace. Hlavním předpokladem provedení této verbální komunikace je společný systém jazykových významů a společná pravidla používání tohoto systému. Společný systém jazykových významů a pravidla jeho používání jsou dány vždy předem. Velmi důležité při rozhovoru mohou být i role, s nimiž účastníci do rozhovoru vstupují. Janoušek, aj. (1988) tvrdí, že existuje několik druhů rolí: role mluvčího a posluchače, role informátora a tazatele atd. Z hlediska mluvčího se ve významové struktuře sdělení rozděluje pět komponent: záměr či cíl sdělení, smysl sdělení pro mluvčího, věcný obsah sdělení, smysl sdělení pro příjemce a efekt pro příjemce.

Podle Svobody (2000) je však velmi důležité také to, aby se komunikace účastnily obě strany a šlo tedy o dialog nikoliv jen monolog. Velkou chybou je pokud trenér informace pouze vysílá a přitom není schopen či ochoten informace i přijímat nebo závodník neví jak informace vysílat. Je tedy účelné naučit komunikaci i sportovce.

Svěřenec by se neměl bát komunikovat se svým trenérem a vyměňovat si s ním názory na určitou věc. Trenér by zase neměl dopustit, aby z rozhovoru mezi ním a svěřencem najednou nevznikl otevřený konflikt, kdy ani jeden nebude chtít přijmout informace od toho druhého.

Podle Svobody (2000) je nejčastějším způsobem komunikace mezi trenérem a jeho svěřencem v tréninkovém procesu komunikace smíšená s jasnou převahou verbální složky. To znamená řeč doplněná o gesta, mimiku, tón hlasu atd. Zvýraznění těchto doplňků během řeči bývá často zapříčiněno emocemi. Tyto doplňky jsou také velmi důležité na psychiku svěřence. Je rozdíl, zda trenér sděluje informaci o chybě či neúspěchu klidným a vyrovnaným hlasem a vyzdvihuje spíše to, co se povedlo či se daří, nebo svému svěřenci vyčítá jednu věc za druhou s takovou razancí, že to slyší všichni nezúčastnění v hale. Pokud se už trenér odhodlá ke kritice, měla by být uvážena a bez větších emocionálních prožitků, protože si musí být vědom možných negativních následků na psychice svého svěřence.

2. 2. 2 Řečová zpětnovazební informace

Dle Karáskové a Krobotové (1997) se z hlediska kybernetiky může motorické učení chápat jako informačně řízený proces. Součástí řídicí činnosti trenéra je poskytování hráčům zpětnovazební informace a snažit se, aby byla co nejefektivnější v motorickém učení a minimalizovat odchylky od správného provedení.

Reitmayerová a Broumová (2007) definují zpětnou vazbu jako informaci upozorňující na to, zda chování nějakého systému je nebo není na žádoucí cestě. Zpracováním zpětné vazby může jedinec měnit své chování a přizpůsobovat se daným požadavkům, nebo se naopak rozhodnout své chování neměnit.

Podle Karnsové (1995) trenéři tímto způsobem poskytují svým svěřencům důležitou informaci o jejich chování a postojích vůči konvenčně platným normám. Nejčastěji se využívá, když se trenér domnívá, že jeho svěřenci provádí danou činnost nesprávně. Zpětná vazba se často sděluje i při úspěchu, protože kladné výsledky se obvykle sdělují snadněji. Naopak záporné či problematické situace někdy zůstávají až

příliš často nevyřčené a v delší perspektivě tyto zamlčené problémy mohou přinést negativní důsledky. Trenér by také neměl vyčkávat, než ho svěřenci požádají, aby je ohodnotil. Obecně se doporučuje trenérům reagovat okamžitě, ať kladně či záporně.

Svoboda (2007) říká, že zpětná vazba je zjednodušeně informace o výsledku činnosti, ať už se týká výkonu, reakce, chování, postoje či dosažených výsledků. Přináší informace o hráči:

- a) jeho chování,
- b) odlišení jeho projevu od předpokládaného výsledku,
- c) jeho efektivnost,
- d) důvod neúspěchu,
- e) názory ostatních.

Podle Nováka a Pstružinové (1982) je trenérovo sdělení zpětné vazby svěřenci výsledkem řady na sebe navazujících aktů:

- a) motivační – rozhodnutí se vyjádřit,
- b) sémantický – výběr vhodných výrazů,
- c) sekvenční – určení pořadové struktury sdělení,
- d) integrační – vlastní formulace.

Ještě před samotným trenérovým sdělením zpětné vazby trenér hráče pozoruje a porovnává jeho činnosti se svou představou. Správné volby zpětnovazební informace jsou dělány v krátkém časovém intervalu, a proto jsou často přímo závislé na zkušenostech, pohotovosti a vynalézavosti trenéra. Zpětnovazební informace ve verbálním projevu trenéra může mít podle Karáskové a Krobotové (1997) charakteristiku zpětné informace a korekce.

2. 2. 2. 1 Zpětná informace

Zpětná informace je forma chování trenéra, vztahující se k průběhu nebo výsledku vykonávané činnosti. Hodnotí činnost nebo její výsledek (Dobry a kol., 1997).

Zpětná informace se rozděluje podle různých hledisek. Například podle Karáskové a Krobotové (1997) je základní kritérium pozitivita, a proto je dělí na kladnou a zápornou. Pokud činnost vykonávaná hráčem probíhá žádoucím směrem, bude se jednat o kladnou zpětnou informaci. Pokud dochází k odchylce od správného provedení činnosti, trenér dává najevo svůj nesouhlas a jedná se o zápornou zpětnou informaci. Samotná zpětnovazební informace jako výsledek činnosti hráče je spojena i s jeho psychickými stavy. Hráči, překypující energií, lépe snáší zápornou zpětnou vazbu a naopak introvertní hráči potřebují spíše podpořit, pochválit.

a) **kladná zpětná informace**

Kladná zpětná informace od trenéra vzbuzuje v hráči příjemný pocit uspokojení. Zvyšuje se jeho aspirace a následně má vliv i na jeho kvalitu zapamatování si.

Příklady:

„Super!“

„Skvěle!“

„Dobrá střela!“

„Dobré odblokování protihráče.“

„Krásné uvolnění“

„Pěkná přihrávka.“

Kladným hodnocením proběhlé činnosti by se nemělo šetřit, protože každý kladně okomentovaný úspěch hráče motivuje a podněcuje k dalšímu opakování činnosti. Přehnané či nadměrné užívání kladné zpětné informace však může v některých hráčích podporovat samolibost, ješitnost či domýšlivost. Časté pochvaly mohou do budoucna u hráčů vyvolat potřeby kontroly při každém pohybu a nesamostatnost. Opakovaná pochvala stále stejného hráče může naopak u spoluhráčů vyvolat pocit závisti.

Někdy se může uchylovat i k tzv. částečnému souhlasu („ano..., ale...“). Tím trenér dává hráči najevo, že jeho výkon sice není dokonalý, ale pokud vytrvá, tak je na správné cestě k úspěchu.

b) záporná zpětná informace

Poukazuje na kritické momenty k již ukončené činnosti hráče. Trenér by se měl snažit pomocí této zpětné informace informovat hráče o nedostacích v průběhu nebo po skončení vykonané činnosti a poradit mu, jak dosáhnout zlepšení.

Příklady:

- „ Propni tu ruku!“
- „ Špatně.“
- „ Nevypichuj mu ten míč!“
- „ Ty ho vůbec nebráníš.“
- „ Takhle se nikdy neuvolníš.“
- „ Nemůžeš hráče pustit do středu hřiště!“

V těchto zpětných informacích se často může objevovat i ironie či výčitka, které jsou však podle Karáskové a Krobotové (1997) často nevhodné a trenéři by je měli používat minimálně. Cílem je totiž hráči pomocí těchto informací pomoci v motorickém učení, a ne jim dokazovat jejich nedokonalost. Doporučuje se tedy formulace s interpretací výsledku prováděné činnosti a následnou radou, jak správně provést daný úkol (např. „Byl to faul, protože jsi se ho dotýkal rukama.“ „Příště musíš zvednout ruce nad hlavu.“)

Doporučené rady při využití záporné zpětné informace (Karásková, Krobotová, 1997, str. 23)

- v průběhu osvojování pohybové dovednosti kriticky upozorňovat jen na jeden nejpodstatnější nedostatek v prováděné činnosti,
- nadměrné používání záporných zpětných informací někdy vede k pasivitě hráče,

- oslovení hráče či některé záměrné prvky neverbální komunikace (např. dotyk ruky) mohou zmírňovat dominantnost zpětné informace,
- ironie nemusí být hráčem pochopena,
- zpětná informace se zaměřuje k výkonu hráče, nikoliv k označování jeho samotného.

c) **neutrální zpětná informace**

Neobsahuje žádné záporné ani kladné postojové aktivity. Může být cíleně směřována a definována či nemusí.

Příklady:

„ Neměli bychom dovolit hráči se uvolnit do středu hřiště.“

„ Ukážu vám to ještě jednou s Pavlem a Mírou.“

„ Hm...“

Karásková a Krobotová (1997) uvádějí výsledky při analýze frekvence zpětných informací jimi sledovaných učitelů tělesné výchovy v pořadí:

1. kladná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem („Dobře.“),
2. Záporná zpětná informace s vyjádřeným obsahem („Nebyly napnuté ruce.“),
3. záporná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem („Špatně.“),
4. kladná zpětná informace s vyjádřeným obsahem („Teď jsi se správně odrazil.“).

Podle Brophyho vyšší frekvence kladných zpětných informací s nevyjádřeným obsahem může poukazovat na určitou stereotypnost zbavující zpětné informace funkčnosti. Může to naznačovat, že trenér či učitel je používá bezmyslenkovitě (1981, in Karásková a Krobotová, 1997).

Karásková a Krobotová (1997) uvádí, že ideálním požadavkem na kvalitní zpětnou informaci je však záporná zpětná informace s vyjádřeným obsahem. Naopak záporná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem se považuje za zbytečnou. V praxi

je velký rozdíl v užití kladných a záporných zpětných informací z důvodu individuální osobnosti každého trenéra či učitele.

2. 2. 2. 2 Korekce

Jedná se o zvláštní druh zpětnovazební informace požadující okamžitou nebo časově poněkud oddálenou změnu v prováděné činnosti. Vztahuje se ke kritickým místům nebo částem již vykonané činnosti. (Dobrý, 1997).

Trenér by se neměl snažit verbálně korigovat pouze chyby evidentně viditelné , ale především chyby podstatné pro správné provedení činnosti. Korekce bývá někdy nazývaná jako synchronní zpětnovazební informace, protože je podávána v průběhu činnosti hráče.

Karásková a Krobotová (1997) doporučují využívat korekci s vyjádřeným věcným obsahem, např. „ Propni ruku!“ než s nevyjádřeným obsahem, např. „Vystřel lépe.“

Korekce může (Karásková a Krobotová, 1997):

- vyjadřovat důvěru: „Jestlipak zvládneš snížit dribling?“,
- stimulovat: „Když snížíš dribling, bude se ti lépe driblovat.“,
- informovat: „Nesnížíš dribling.“,
- přikazovat: „Sniž dribling!“,
- zakazovat: „Nedribluj tak vysoko!“,
- ironizovat: „Kdo asi bude muset snížit dribling?“

Zastánci korekcí tvrdí, že korekce musí opravovat nesprávně prováděnou činnost hráče proto, aby nedošlo k fixaci chybných návyků. Odpůrci korekcí naopak zastávají názor, že efekt korekce je nulový, především u krátkodobých činností. Hráč totiž nestíhá dané sdělení zpracovat. I přesto má korekční zásah v procesu motorického učení hráče své pevné místo. (Karásková a Krobotová, 1997).

Další příklady korekcí:

„Přidej!“

„Zvedni ruce!“

„Nekoukej na míč!“

„Zrychli nohy!“

„Zvedni hlavu!“

2. 3 Kvalitativní a kvantitativní pozorování

Pro získávání dat se vedle metody rozhovoru, experimentu a dotazníku využívá metoda pozorování. Je zcela přirozené pozorovat různé projevy a chování lidí. Pozorování je součástí našeho každodenního života. Můžeme pozorovat lidi na nákupech, při cestě do práce atd. Podle Hendla (1997) existují různé způsoby využití metody pozorování. Nevyužíváme jen vjemy vizuální, ale i sluchové, čichové a hmatové. Hendl uvádí Flickovy dimenze, podle kterých lze pozorování klasifikovat (1997, str. 114):

- a) *skryté pozorování* – otevřené pozorování: Informuje pozorovatel o své činnosti účastníky děje?
- b) *pozorování s účastí* – pozorování bez účasti: do jaké míry se pozorovatel účastní dění?
- c) *systematické pozorování* – nesystematické pozorování: provádí se pozorování na základě předem daného předpisu?
- c) *pozorování v umělé situaci* – pozorování v přirozené situaci.
- d) *pozorování sebe sama* – pozorování jiného člověka.

Budu využívat metodu neparticipantního pozorování, tj. pozorování bez účasti. Hendl (1997) charakterizuje tento druh pozorování jako: „*Neparticipantní pozorovatel minimalizuje interakci s pozorovanými subjekty a snaží se získat úplný záznam chování ve skupině. Hlavní výhodou takového přístupu je, že není tak intrusivní (vtíravý,*

nápadný) jako participantní pozorování a není ovlivněné citovou angažovaností pozorovatele.“ (Hendl, 1997, str. 114)

Naopak o některých aspektech (např. postoj účastníků a jejich vnímání) se informace získávají obtížněji. V kvalitativním neparticipantním pozorování se pomocí protokolu usiluje o co nejpřesnější záznam událostí, co lidé říkají či dělají.

Kvantitativní formou neparticipantního pozorování v pedagogickém výzkumu je Flandersova (1970) interakční analýza vyučovací jednotky. „*Strukturované kvantitativně založené pozorování představovalo pro sportovní pedagogy ve své době nový způsob výzkumu zároveň poskytovalo metodu studia výuky, zapadající mezi konvenční vědecké meze kvantitativního výzkumu. Systém takového pozorování má za svůj hlavní účel kvantifikaci určitých aspektů chování učitele a žáků během vyučování.*“ (Hendl, 1997, str. 114 – 115).

Tento systém se skládá ze dvou prvků: kategoriálního systému a z kódovacího protokolu. Kategoriální systém reprezentuje proměnné ve výzkumu a vychází z teorie nebo z předpokladů o výzkumu. Kódovací protokol naopak představuje procedury, řídicí používání a funkce systému.

Podle Hendla (1997) mezi nejznámější protokoly pro systematické pozorování patří kódování událostí, zaznamenávání doby trvání, intervalové zaznamenávání a časové vzorkování. Pro oblast tělesné výchovy byly navrženy originální metody interakční analýzy od Chefferse (1978), Dobrého, Svatoně a Šafaříkové a jejich analýza didaktické interakce (1997), od Svobody a Kocourka a jejich kategoriální systém pozorování (1987) a od Jansy kategoriální posuzovací systém videozáznamu (1987). Velmi důležitý pro tuto práci je i Kategoriální systém analýzy zpětných informací ve vztahu k MOF od Janouškovce (2007).

Charakteristiky neparticipantního pozorování (Hendl, 1997, str. 115):

- a) Pozorovatel musí být v minimální interakci. Usiluje se o odstup a neutrální přístup.
- b) Umístění a chování pozorovatele by mělo být co nejméně rušivé (jak jen to terén dovoluje).

- c) Tento přístup následuje často po participativním pozorování, kdy se zjistilo, co se má přesně pozorovat.
- d) Tato metoda je zamořenější než interaktivní metody kvalitativního výzkumu.

Podle Wessingera (in Hendl, 1997) se při kvantitativním systematickém pozorování především ptáme po četnostech, procentech a dalších kvantitativních ukazatelích, které zachycují výsledky pozorování typu:

- a) využití času ve vyučovací (tréninkové) jednotce,
- b) čas, který se věnuje organizování (doba vyhrazená pro přechody mezi jednotlivými činnostmi atd.),
- c) čas, který se věnuje instrukcím, korekcím, zpětným informacím, odpovědím na otázky žáků (svěřenců),
- d) čas, který žáci (svěřenci) věnují aktivním činnostem.

2. 3. 1 Analýza didaktické interakce (ADI)

Podle Dobrého a kol. (1996) je analýza didaktické interakce (ADI) charakterizována jako výzkumná metoda využívající observační, záznamní a výpočetní techniku. Ty umožňují získat empirická data o činnostech účastníků didaktického procesu.

Didaktickou interakcí se rozumí vše, co se děje mezi účastníky didaktického procesu a zároveň co je podstatné z hlediska jejich vzájemného působení a žádoucího efektu. Předností ADI je možnost uskutečnit reprodukci didaktického procesu na základě získaných empirických dat. Kvalita ADI také spočívá v její vysoké spolehlivosti získaných dat, časová neomezenost a možnosti využití pro další výzkumy. Jádrem metody je kategoriální systém, v němž jsou všechny popisované charakteristiky pozorované didaktické skutečnosti vymezeny a utříděny.

Podle Dobrého a kol. je základem ADI devět kategorií vymežující (1996, str. 25):

- a) formy chování trenéra,

- b) formy chování hráče nebo skupiny hráčů ve funkci,
- c) formy projevu trenéra,
- d) postojovou aktivitu trenéra a míru vyjádření věcného obsahu,
- e) druh činnosti, která je předmětem didaktické interakce,
- f) činnost hráče, skupiny či celého družstva, determinující současně vztah trenéra k ostatním účastníkům didaktického procesu.

Každá kategorie má přidělen různý počet disjunktivně definovaných subkategorií, opatřených znakem, který umožňuje jejich záznam a případné další zpracování. Ústředním jevem kategoriálního systému je činnost trenéra.

Charakteristika jednotlivých kategorií a subkategorií (Dobry a kol.,1996):

1. KATEGORIE

Obsahuje formy učitelova chování, tvořící zjevnou část učitelovy činnosti.

Subkategorie

- a) *Instrukce*: Forma chování vztahující se k nové činnosti žáků. Určuje a popisuje novou činnost žáků. Může se objevovat rytmizace, pobídka, upozornění na kritická místa či nápověda.
Např. „Postavte se proti sobě na šířku tělocvičny.“
- b) *Korekce*: Forma chování požadující okamžitou nebo časově poněkud oddálenou změnu v prováděné činnosti. Vztahuje se k některým kritickým místům nebo částem již vykonané činnosti.
Např. „Všichni tři musí nabíhat současně!“
- c) *Zpětná informace*: Forma chování vztahující se k průběhu nebo výsledku vykonané činnosti. Hodnotí činnost nebo její výsledek.
Např. „Nedotahuješ zápěstí!“
- d) *Oznámení*: Forma chování nemající podobu instrukce, korekce nebo zpětné informace.
Např. „Příště se zaměříme na rychlý protiútok.“
- e) *Dotaz*: Forma chování vyžadující odpověď. Odstraňuje nejasnost, nepřesnost.
- f) *Recepce*: Forma chování přijímající různá sdělení, odpovědi.

- g) *Pozorování*: Forma chování zaměřující se na kontrolu nebo diagnózu činnosti.
- h) *Posuzování*: Forma chování zaměřující se na hodnocení výkonu, dodržování pravidel.
- i) *Spoluúčast*: Forma chování bez mluveného projevu obsahující nejčastěji dopomoc, záchranu.
- j) *Nejasná situace*: Situace, kdy je učitel rušen různým mimovyučovacím zásahem (příprava pomůcek atd.)

2. KATEGORIE

Obsahuje formy chování žáka ve funkci. Žák byl učitelem postaven do určité role a dostal od něho určitá rozhodnutí a úkoly (např. vedení rozveřčení, rozhodování, demonstrace atd.).

Subkategorie

- a) *Instrukce*
- b) *Korekce*
- c) *Zpětná informace*
- d) *Oznámení*
- e) *Dotaz*
- f) *Recepce*
- g) *Pozorování*
- h) *Posuzování*
- i) *Záchrana*
- j) *Necvičební úkol*
- k) *Demonstrace*

3. KATEGORIE

Obsahuje formy chování skupiny žáků ve funkci. Skupina je delegována učitelem a převzala některá jeho rozhodnutí a úkoly.

Subkategorie

- a) *Instrukce*
- b) *Korekce*
- c) *Zpětná informace*

- d) *Oznámení*
- e) *Dotaz*
- f) *Recepce*
- g) *Pozorování*
- h) *Posuzování*
- i) *Záchrana*
- j) *Necvičební úkol*
- k) *Demonstrace*

4. KATEGORIE

Zaměřuje se na formy projevu učitele.

Subkategorie

- a) *Řečový projev*
- b) *Řečový a pohybový projev*
- c) *Pohybový projev (spojený s mlčením)*
- d) *Nonverbální akustický projev*
- e) *Mlčení (bez výrazného pohybového projevu)*
- f) *Taktilní projev*
- g) *Písemný projev (spojený případně s řečovým projevem)*
- h) *Obrazový (ikonografický) projev (případně spojený s řečovým projevem)*
- i) *Nonverbální akustický a řečový projev*
- j) *Taktilní a řečový projev*

5. KATEGORIE

Obsahuje druhy postojové aktivity a míry vyjádření věcného obsahu. Rozděluje se na integraci, dominanci a neutrálnost.

- a) *integrace* – postojová aktivita projevující se podporou aktivity žáků, slovní nebo pohybovou dopomocí, pozitivní stimulací, pochvalou, souhlasem atd.
- b) *dominance* – postojová aktivita projevující se přinucováním k nové činnosti, která se bezprostředně očekává, kritikou, negativním hodnocením, trestem atd.
- c) *neutrálnost* – postojová aktivita, která se neprojevuje ani integrací, ani dominancí.

Subkategorie

- a) *integrace s vyjádřeným věcným obsahem* (např. „Ta přihrávka byla výborná.“).
- b) *Integrace se zamlčeným věcným obsahem* (např. „Výborně.“).
- c) *Dominance s vyjádřeným věcným obsahem* (např. „Ruka nebyla propnuta!“).
- d) *Dominance se zamlčeným věcným obsahem* (např. „Strašné!“).
- e) *Neutrálnost s vyjádřeným věcným obsahem* (např. „Předvede nám to Karel a Pavel.“).
- f) *Neutrálnost se zamlčeným věcným obsahem* (např. Učitel mlčky pozoruje žáky, kteří rozhodují).

6. KATEGORIE

Obsahuje druhy činnosti, které jsou předmětem didaktické interakce.

Subkategorie

- a) *Učební činnost*
- b) *Organizační a přípravná činnost, záchrana*
- c) *Sociálně mravní chování*
- d) *Pozdrav*
- e) *Nefunkční činnost bez didaktického významu*

7. KATEGORIE

Obsahuje druhy činnosti žáka determinující současně vztah učitele v didaktické interakci k žákovi.

Subkategorie

- a) *Přímá recepce* – žák přijímá pasivně informaci a je v klidu, nečinnosti
- b) *Nepřímá recepce, čekání* – žák je v klidu a přijímá informaci, která není adresovaná přímo jemu
- c) *Výkon činnosti pod přímou kontrolou* – žák je při výkonu své činnosti přímo pozorován či posuzován učitelem
- d) *Výkon činnosti bez přímé kontroly* – žák není při výkonu své činnosti přímo pozorován učitelem

- e) *Studium písemných a obrazových informací pod přímou kontrolou* – žák se aktivně seznamuje s informací upravenou písemně či z videozáznamu, filmu a učitel jej pozoruje
- f) *Studium písemných a obrazových informací bez přímé kontroly*
- g) *Projev vlastní iniciativy* – žák se aktivně dotazuje učitele
- h) *Odpověď* – žák reaguje na dotaz učitele slovně, popřípadě pohybem, gestikulací

8. KATEGORIE

Obsahuje činnosti skupin žáků ovlivňující současně vztah učitele v didaktické interakci ke skupině.

Subkategorie

Obsahuje stejné druhy podskupin jako kategorie 7. Jsou však zaměřeny na skupinu žáků.

9. KATEGORIE

Obsahuje činnosti celé třídy nepozbývající části třídy ovlivňující současně vztah učitele v didaktické interakci ke třídě.

Subkategorie

Obsahuje stejné druhy podskupin jako kategorie 7.a 8. Jsou však zaměřeny na činnost celé třídy.

Pomocí metody ADI se mohou vymezit formy chování učitele, žáka, projevu učitele, postojovou aktivitu učitele atd. Determinuje se vztah učitele k ostatním účastníkům didaktického procesu.

2. 3. 2 Kategoriální systém pozorování (KSP)

Touto metodou se zabývali Svoboda a Kocourek (1987). Při použití této metody pozorovatel sleduje činnost učitele a žáků ve vyučovací jednotce a na konci každého pětisekundového intervalu jejich projevy klasifikuje a zaznamenává příslušným

kombinovaným kódem do předtištěného formuláře. Data se následně přepíše do frekvenčních tabulek s vyjádřením absolutních i relativních četností jednotlivých kategorií. Získané údaje informují o struktuře činnosti učitele a o charakteru činností žáků.

KSP zahrnuje 13 kategorií (10 hlavních a 3 subkategorie) činnosti učitele a 7 kategorií činnosti žáků.

Rozdělení kategorií podle Svobody a Kocourka (1987):

UČITEL:

I – instruuje, popisuje, vysvětluje

O – organizuje, podává pokyny (informace)

K – koriguje, opravuje chyby, nedostatky

P – podněcuje verbálně i neverbálně (bez hodnocení)

CH – chválí

U – ukazňuje

V – vychovává

D – dotazuje se žáků na jejich názory (atmosféra důvěry)

S – sleduje

A – aktivní (dopomoc, příprava pomůcek)

SUBKATEGORIE – učitel cvičí a zároveň:

Ic – instruuje

Oc – organizuje

Pc – jde žákům vlastním příkladem

ŽÁCI

1 – cvičí jeden žák

2 – cvičí dva žáci

3 – cvičí skupina

4 – cvičí všichni

5 – žáci sledují v klidu

6 – žáci vyrušují

7 – žáci mluví mezi sebou , odpovídají učitelé

2. 3. 3 KATEGORIÁLNÍ POSUZOVACÍ SYSTÉM VIDEOZÁZNAMU (KPSV)

Tuto metodu vyvinul Jansa (1987). Jejím úkolem bylo zkoumání činnosti učitelů a žáků základní školy prvního stupně. Základem této metody je pět nejčastěji se opakujících vyučovacích činností učitele.

V desetisekundových intervalech je sledována hodina tělesné výchovy z videozáznamu a provádí se zápis do připravených formulářů se zvýrazněním dynamiky změn vyučovacích činností učitelů a učební činnosti žáků.

Základní kategorie podle Jansy (1987):

VYUČOVACÍ ČINNOST UČITELE

I – instrukce

U – ukázka

P – předcvičování

S – sledování

K – korekce

UČEBNÍ ČINNOST ŽÁKŮ

1 – veškerá aktivní motorická činnost žáků

2 – žáci necvičí, jsou v klidu

3 – příprava a úklid nářadí žáků

4 – žáci se vzájemně povzbuzují

5 – přemísťování žáků z místa na místo

ROZLIŠENÍ POČTU ŽÁKŮ PŘI JEDNOTLIVÝCH ČINNOSTECH

J – jednotlivec

D – dvojice

T – trojice

S – skupina

V – všichni žáci

2. 3. 4 KATEGORIÁLNÍ SYSTÉM ANALÝZY ZPĚTNÝCH INFORMACÍ VE VZTAHU K MOF

Tento kategoriální systém vyvinul ve své diplomové práci Janouškovec (2007). Zabýval se četností a kvalitou zpětné informace poskytované v závislosti na různých metodicko-organizačních formách. Zaměřoval se na družstva mládeže v basketbalu. Sledoval čtyři základní zpětné informace od trenéra směrem k hráčům, které zanášel do předem připravené tabulky. Dále se snažil rozpoznat druh metodicko – organizační formy daného cvičení.

Při svých měřeních využíval asistenta, který měl za úkol měřit délku jednotlivých cvičení na stopkách a vypomáhat mu k rozpoznání druhu zpětných informací. Zároveň se snažili zachytit i druh interpersonální formy dané zpětné informace.

Kategoriální systém dle Janouškovce (2007):

DRUH METODICKO – ORGANIZAČNÍ FORMY:

1. - Průpravné cvičení 1. typu
2. - Průpravné cvičení 2. typu
3. - Herní cvičení 1. typu
4. - Herní cvičení 2. typu
5. - Průpravná hra

DRUH ZPĚTNÉ INFORMACE

KN – Kladná ZI s nevyjádřeným věcným obsahem

KV – Kladná ZI s vyjádřeným obsahem

ZN – Záporná ZI s nevyjádřeným věcným obsahem

ZV – Záporná ZI s vyjádřeným věcným obsahem

INTERPERSONÁLNÍ FORMY

J – Interpersonální forma směřována jedinci

H – Interpersonální forma směřována družstvu

3 VÝZKUMNÁ ČÁST

3.1 Cíle práce

Cílem výzkumu je zjistit, jaký druh zpětné informace se nejčastěji vyskytuje v tréninkovém procesu družstev vyšší výkonnostní úrovně. Následně budu zkoumat, jaký druh zpětné informace se vyskytuje ve vztahu k metodicko – organizačním formám v tréninkovém procesu. K pozorování jsem si vybral tréninkové jednotky šesti družstev 1. ligy mužů v České republice sezóny 2009/10. Jedná se o družstva TJ Lokomotiva Plzeň, BK Chomutov, BA Sparta Praha, TJ Sokol Pražský, BC Benešov a BK Ústí nad Labem.

Úkoly:

- 1) Kolik zpětných informací od trenéra se vyskytuje během tréninkového procesu?

Úkolem je zjistit celkové množství zpětných informací, které se během tréninku objevují mezi trenérem a jeho svěřenci.

- 2) Jaký druh zpětné informace se nejčastěji v tréninkovém procesu vyskytuje?

Zde zjišťuji, jaký druh zpětné informace (ZI kladná s vyjádřeným obsahem, ZI kladná s nevyjádřeným obsahem, ZI záporná s vyjádřeným obsahem, ZI záporná s nevyjádřeným obsahem, korekce) se nejčastěji používá v tréninkovém procesu ve vztahu mezi trenérem a hráči.

- 3) V které MOF se vyskytuje nejvíce zpětných informací?

Zde zjišťuji, v jakém druhu metodicko – organizační formy trenéři podávají nejvíce zpětných informací během tréninkového procesu.

3. Jaká je četnost a druh zpětných informací v konkrétních MOF?

Úkolem je zjistit, kolik a jaký druh zpětných informací mezi trenérem a hráči celkově proběhne v konkrétních metodicko – organizačních formách.

4) Jaká sociálně interakční forma se nečastěji využívá v tréninkovém procesu?

V tomto bodě je úkolem zjistit druh sociálně interakční formy (hromadná, skupinová, individuální), která se nejčastěji využívá v tréninkovém procesu.

5) Jaká je četnost a druh sociálně interakčních forem v konkrétních MOF?

Posledním úkolem výzkumu bude zjistit, kolik a jaký druh sociálně interakčních forem se celkově objevuje v konkrétní metodicko – organizační formě.

Hypotézy:

Pozn. Ve výsledcích budu vycházet z celkových souhrnných tabulek jednotlivých druhů zpětných informací a sociálně interakčních forem.

1. Předpokládám, že trenéři nejčastěji využívají během tréninkového procesu zpětnou informaci zápornou s vyjádřeným věcným obsahem.
2. Předpokládám, že nejvíce zpětných informací od trenéra směrem k hráčům proběhne v herních cvičeních 2. typu.
3. Předpokládám, že jako nejčastější sociálně interakční forma se bude v tréninkovém procesu vyskytovat forma individuální, tedy komunikace na úrovni trenér – hráč.

3. 2 Metody výzkumu

Prováděl jsem empirický výzkum. Jako hlavní metodu jsem zvolil přímé neparticipantní pozorování na základě hospitací na tréninkových jednotkách. Soustředil jsem se především na postavu trenéra a na následnou vazbu mezi ním a hráči. Vypořádaná data jsem zaznamenával do předem připravené tabulky, která obsahovala vlastní vytvořený kategoriální systém (viz. tabulka 1). Naměřené výsledky jsem následně vyhodnotil pomocí jednoduchých statistických metod.

Ve výzkumu jsem se soustředil na rozbor tréninkových jednotek náhodně vybraných šesti týmů první ligy mužů v České republice sezóny 2009/10.

Před samotným zahájením pozorování jsem si vytvořil kategoriální systém, podle kterého jsem následně zapisoval sledované údaje. Inspiroval jsem se kategoriálním systémem, který ve své diplomové práci vytvořil Janouškovec (2007) a při které jsem pomáhal jako asistent v diagnostické části. Dále jsem se inspiroval analýzou didaktické interakce (Dobry a kol. 1997), kategoriálním systémem pozorování (Svoboda, Kocourek 1987) a kategoriálním posuzovacím systémem videozáznamu od Jansy (1987), které jsem již detailně popsal v kapitolách 2. 3. 1, 2. 3. 2 a 2. 3. 3.

Pro přehlednost jsem zvolil toto značení:

1PC – Průpravné cvičení 1. typu

2PC – Průpravné cvičení 2. typu

1HC – Herní cvičení 1. typu

2HC – Herní cvičení 2. typu

3PH – Průpravná hra

KIV – Kladná zpětná informace s vyjádřeným obsahem

KIN – Kladná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem

ZIV – Záporná zpětná informace s vyjádřeným obsahem

ZIN – Záporná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem

KOR – Korekce

J – Sociálně interakční forma určená jednotlivci

S – Sociálně interakční forma určená skupině (části družstva)

D – Sociálně interakční forma určená celému družstvu

Tabulka 1: Tabulka pro záznam sledovaných ukazatelů

DRUH MOF					DRUH ZPĚTNÉ INFORMACE				
1PC	2PC	1HC	2HC	3PH	KIV	KIN	ZIV	ZIN	KOR

Při vlastním pozorování jsem volil tento postup:

- a) pojmenování, co jsem chtěl sledovat,
- b) přípravu plánu, kde budu zapisovat mnou sledované údaje,
- c) samotné pozorování,
- d) zhodnocení každé tréninkové jednotky,
- e) zhodnocení pomocí statistických údajů celé práce.

Záměrem je, aby trenér nikdy dopředu nevěděl, co je tématem mého pozorování. Seznámím ho s tím až po skončení tréninkové jednotky. Obávám se totiž, že by se pak mohl více soustředit na kvalitu a kvantitu zpětné vazby a výzkum by nebyl tolik objektivní.

Hlavním úkolem je během daného cvičení určit a zapsat, jaký druh zpětné informace je hráči či hráčům sdělen. Dále zařazuji dané cvičení do odpovídající metodicko – organizační formy. Naposledy zaznamenávám druh interpersonální formy, nebo-li pro koho je zpětná informace určena. Jsem si vědom toho, že vždy nemusím zachytit všechny zpětné informace od trenéra během tréninkového procesu. Doufám však, že zachytím převážné množství zpětných informací a moje záznamy tak jsou věrohodné a pravdivé.

Po skončení tréninkové jednotky zjišťuji pomocí krátkého rozhovoru s trenérem jeho věk, druh licence a dobu jeho trenérské praxe. Dále ho seznámím s úkoly a cíly diplomové práce.

4 VÝSLEDKOVÁ ČÁST

Během výzkumu jsem navštívil šest tréninkových jednotek náhodně vybraných družstev první ligy mužů v České republice sezóny 2009/10. Informace o družstvech s názvy trenérů a data návštěv tréninkových jednotek se nachází v tabulce č. 2.

DRUŽSTVO	HLAVNÍ TRENÉR	DATUM
TJ Lokomotiva Plzeň	Stanislav Marian	24. 2. 2010
TJ Sokol Pražský	František Peleška	1. 3. 2010
BK Chomutov	Milan Doksanský	2. 3. 2010
BC Benešov	Tomáš Grepl	9. 3. 2010
BK Ústí nad Labem	Dominik Feštr	11. 3. 2010
BA Sparta Praha	Jaromír Geršl	17. 3. 2010

Tabulka 2: Přehled pozorovaných družstev

Tréninková jednotka č. 1

Datum: 24. 2. 2010
 Klub: TJ Lokomotiva Plzeň
 Trenér: Marian Stanislav
 Věk: 26 let

Druh licence: A
 Délka trenérské praxe: 10 let
 Délka tréninkové jednotky: 105 min

DRUH MOF					DRUH ZPĚTNÉ INFORMACE				
1PC	2PC	1HC	2HC	3PH	KIV	KIN	ZIV	ZIN	KOR
			x					J	DDJ
	x					J	DJ	J	D
x							D		DD
	x					J	JJJ	J	
	x					J	DJDJ	JD	JD
x									
			x			JJ	JDJDDJJJJ JJJJ		JJJJJJJJJ
	x				J	JJ	DJJJJJ		SJSJJJJJ
	x								
			x				JDJJ		JJJ
			x		J	JSJ	S		JS
			x		J		DJSJSDS		
x									
				x		S	JJJJ	J	JJSS
3	5	0	5	1	3J	8J, 2S	35J,4S,11D,	5J, 1D	28J,5S,6D

	1PC	2PC	1HC	2HC	3PH
KIV	0	1J	0	2J	0
KIN	0	5J	0	4J,1S	1S
ZIV	1D	12J,4D	0	18J,4S,6D	5J
ZIN	0	3J,1D	0	1J	1J
KOR	2D	8J,2S,2D	0	17J,1S,2D	3J,2S

1PC – Přípravné cvičení 1. typu
2PC – Přípravné cvičení 2. typu
1HC – Herní cvičení 1. typu
2HC – Herní cvičení 2. typu
3PH – Přípravná hra

KIV – Kladná zpětná informace s vyjádřeným obsahem
KIN – Kladná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem
ZIV – Záporná zpětná informace s vyjádřeným obsahem
ZIN – Záporná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem
KOR – Korekce

J – Sociálně interakční forma určená jednotlivci
S – Sociálně interakční forma určená skupině (části družstva)
D – Sociálně interakční forma určená celému družstvu

Zhodnocení:

Pro první tréninkovou jednotku jsem si zvolil trénink TJ Lokomotivy Plzeň, kterou letošní rok vede trenér Stanislav Marian. Jedná se o velmi mladého a ambiciózního trenéra, který je i nedávným absolventem trenérské školy FTVS UK. Mužské družstvo vede teprve prvním rokem. Dříve se orientoval pouze na dorostenecké kategorie.

Zúčastnil jsem se tréninku uprostřed týdne, který byl specifický tím, že na něm chyběli hráči dojíždějící z Prahy a zároveň hlavní opory týmu. Nakonec se do tréninkového procesu zapojilo 10 převážně mladých hráčů. Většina tréninku byla zaměřena na nácvik individuálních činností jednotlivce především se zaměřením na obranu a následným výběhem do rychlého protiútoky. Trenér se neustále snažil hráče motivovat a požadoval po nich zvýšení úsilí během cvičení. Velmi často využíval korekce jako „přidej, zrychli“ atd. Po hráčově provedení daného cvičení se mu snažil poradit, co by mohl zlepšit.

Samotný trénink trval 105 minut, během kterého trenér poskytl svým hráčům 109 zpětných informací, což průměrně znamená jednu zpětnou informaci na jednu minutu. Jako nejčastější druh informace využíval zápornou zpětnou informaci s vyjádřeným obsahem (50x) což bylo skoro 50% všech podávaných zpětných informací. Druhou nejčastější zpětnou informací byla korekce (39x). Nejvíce zpětných informací se vyskytovalo během herního cvičení 2. typu (56 případů), tedy 52% všech použitých zpětných informací. Trenér převážně adresoval zpětnou informaci jedinci, následně družstvu a skupině hráčů (73,4% : 16,5% : 10,1%).

Tréninková jednotka č. 2

Datum: 1. 3. 2010
 Klub: TJ Sokol Pražský
 Trenér: Peleška František
 Věk: 33 let

Druh licence: C
 Délka trenérské praxe: 6 let
 Délka tréninkové jednotky: 90 min

DRUH MOF					DRUH ZPĚTNÉ INFORMACE				
1PC	2PC	1HC	2HC	3PH	KIV	KIN	ZIV	ZIN	KOR
	x						DDDD	DD	DDDDD D
		x			J	J	JJJDJDD D	JD	JJJJ
x									
			x			J	JJJJJJ	JJ	JJJJ
	x								
			x			JJJJJJ J	JJJJJJJ	JJJJJ	JJJJJJJJJ
x							S		
	x						JJJJJJ	J	J
				x		JJ	JJJJJJDD D	JJJJDDJ	JSJJJJJJ
x							D	D	
				x	S	JSJ	JJJJJ	JSJDS	JJJSS
		x				JJJJ	JJJJJJ	JJJ	JJJ
				x		SS	JJSJSJ	DJSS	SJSJ
3	3	2	2	3	1J,1S	19J,3S	53J,3S,12D	25J,4S,8D	38J,5S,6D

	1PC	2PC	1HC	2HC	3PH
KIV	0	0	1J	0	1S
KIN	0	0	6J	9J	4J,3S
ZIV	1S,1D	7J,4D	13J,3D	15J	18J,2S,3D
ZIN	1D	1J,2D	5J,1D	8J	11J,4S,4D
KOR	0	1J,6D	8J	16J	13J,5S

1PC – Přípravné cvičení 1. typu
2PC – Přípravné cvičení 2. typu
1HC – Herní cvičení 1. typu
2HC – Herní cvičení 2. typu
3PH – Přípravná hra

KIV – Kladná zpětná informace s vyjádřeným obsahem
KIN – Kladná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem
ZIV – Záporná zpětná informace s vyjádřeným obsahem
ZIN – Záporná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem
KOR – Korekce

J – Sociálně interakční forma určená jednotlivci
S – Sociálně interakční forma určená skupině (části družstva)
D – Sociálně interakční forma určená celému družstvu

Zhodnocení:

Druhé pozorování tréninkové jednotky jsem absolvoval v domácí hale družstva TJ Sokol Pražský, které vede trenér František Peleška. Tento trenér je bývalý dlouholetý hráč naší nejvyšší soutěže. Družstvo je složeno především z velmi mladých a nadějných hráčů. Někteří z nich stále patří do dorostenecké kategorie U18. Na samotném 90 minutovém tréninku bylo přítomno 11 hráčů. Trénink byl zaměřen především na hru jeden na jednoho a nátlakovou obranu. Jelikož se jednalo fyzicky o velmi náročný trénink, trenér se snažil neustále hráče nabádat, aby nepolevovali v úsilí a stále prováděli všechna cvičení v maximální rychlosti. Zároveň se snažil každou činnost hráče nějak okomentovat, a podával i několik zpětných informací hráči najednou.

Během tréninkové jednotky proběhlo od trenéra směrem k hráčům 177 zpětných informací, tedy téměř 2 zpětné informace za minutu. Nejčastěji byla poskytnuta záporná zpětná informace s vyjádřeným obsahem (67x), což znamenalo 37,9% všech zpětných informací. Další využívanou zpětnou informací byla korekce (27,7%) a následně záporná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem (20,9%). Nejvíce zpětných informací (68 případů) se objevilo během průpravných her. V drtivé většině případů trenér adresoval zpětnou informaci jedincům a to v 136 případech (76,8%). V 25 případech (14,1%) zaměřoval své zpětné informace na celé družstvo a v 16 případech (9,1%) je adresoval jen určité skupině hráčů.

Tréninková jednotka č. 3

Datum: 2. 3. 2010
 Klub: BK Chomutov
 Trenér: Doksanský Milan
 Věk: 38 let

Druh licence: B
 Délka trenérské praxe: 10 let
 Délka tréninkové jednotky: 90 min

DRUH MOF					DRUH ZPĚTNÉ INFORMACE				
1PC	2PC	1HC	2HC	3PH	KIV	KIN	ZIV	ZIN	KOR
				x				JJJ	
				x			J	SJ	J
			x			JJJJJJ JJJ	DDSJJ	S	J
x									SSSS
	x						DDJ	DSJ	DDJ
			x		J	JJSJJ	DDJJJ	J	SSJ
			x		J	JJJJ	SJSJDJJS	SJS	SJ
x							S		DJJJS
2	1	0	3	2	2J	20J,1S	11J,5S,7D	7J,5S,1D	8J,8S,3D

	1PC	2PC	1HC	2HC	3PH
KIV	0	0	0	2J	0
KIN	0	0	0	20J,1S	0
ZIV	1S	1J,2D	0	9J,4S,5D	1J
ZIN	0	1J,1S,1D	0	2J,3S	4J,1S
KOR	3J,4S,1D	1J,2D	0	3J,3S	1J

1PC – Přípravné cvičení 1. typu
2PC – Přípravné cvičení 2. typu
1HC – Herní cvičení 1. typu
2HC – Herní cvičení 2. typu
3PH – Přípravná hra

KIV – Kladná zpětná informace s vyjádřeným obsahem
KIN – Kladná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem
ZIV – Záporná zpětná informace s vyjádřeným obsahem
ZIN – Záporná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem
KOR – Korekce

J – Sociálně interakční forma určená jednotlivci
S – Sociálně interakční forma určená skupině (části družstva)
D – Sociálně interakční forma určená celému družstvu

Zhodnocení:

Pro další pozorování jsem navštívil tréninkovou jednotku družstva BK Chomutov. Jednalo se pro mě o velmi dobře známé prostředí, neboť jsem v tomto družstvu aktivně působil 5 let jako hráč. Na rozdíl od předešlých dvou týmů je toto družstvo složeno především ze starších hráčů, kteří v minulosti většinou působili v naší nejvyšší soutěži. Družstvo vede trenér Milan Doksanský, který byl ještě v nedávné době aktivním hráčem. Na tréninku bylo přítomno 11 hráčů. Trénink byl zaměřen především na rychlý protiútok a rychlý přesun hráčů z obranné na útočnou polovinu hřiště. Trenér zaujímal většinu času jen mlčky pozici pozorovatele, popřípadě se snažil odpočítávat hráčům sekundy, které jim zbývaly do konce času na útok. Oproti ostatním trenérům se snažil hráče chválit za sebemenší správné provedení daného cvičení, i když ve většině případů využíval jen kladnou nevyjádřenou zpětnou informaci.

Během samotné tréninkové jednotky jsem zaznamenal od trenéra směrem k hráčům 77 zpětných informací. Jako nejčastější druh zpětné informace trenér využíval zápornou zpětnou informaci s vyjádřeným obsahem (23x), což představovalo 29,9% všech zpětných informací. Těsně druhá byla využívaná kladná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem (21x), což bylo 27,3% všech zpětných informací a korekce (18x) s 23,4%. Nejvíce zpětných informací (52 případů) se vyskytlo v průběhu cvičení 2. typu. Trenér převážně adresoval zpětnou informaci jedinci (48x), následně skupině hráčů (18x) a družstvu (11x), což v procentuální vyjádření bylo 62,3% : 23,4% : 14,3%.

Tréninková jednotka č. 4

Datum: 9. 3. 2010
 Klub: BC Benešov
 Trenér: Grepl Tomáš
 Věk: 32 let

Druh licence: A
 Délka trenérské praxe: 4 roky
 Délka tréninkové jednotky: 90 min

DRUH MOF					DRUH ZPĚTNÉ INFORMACE				
1PC	2PC	1HC	2HC	3PH	KIV	KIN	ZIV	ZIN	KOR
				x		J	SJJJ	JJ	SJJD
			x		J	JJ	JSJSJ	JJ	SJSJ
x							JJ	J	
			x		J	JJJJ	JJJJJSJJ JJ	JJJS	JJJ
	x					J	JJJJ	JS	JJ
				x	JJJ	JJJJJ	JJJSD	J	SJ
x									
				x		JJ	JJSJ	JJ	J
	x								
				x	J	JJ	JSJJJD	JJ	SJSJ
2	2	0	2	4	6J	18J	36J,6S,3D	15J,2S	13J,6S,1D

	1PC	2PC	1HC	2HC	3PH
KIV	0	0	0	2J	4J
KIN	0	1J	0	6J	11J
ZIV	2J	5J	0	15J,3S	14J,4S,3D
ZIN	1J	1J,1S	0	6J,1S	7J
KOR	0	2J	0	4J,2S	6J,4S,1D

1PC – Přípravné cvičení 1. typu
2PC – Přípravné cvičení 2. typu
1HC – Herní cvičení 1. typu
2HC – Herní cvičení 2. typu
3PH – Přípravná hra

KIV – Kladná zpětná informace s vyjádřeným obsahem
KIN – Kladná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem
ZIV – Záporná zpětná informace s vyjádřeným obsahem
ZIN – Záporná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem
KOR – Korekce

J – Sociálně interakční forma určená jednotlivci
S – Sociálně interakční forma určená skupině (části družstva)
D – Sociálně interakční forma určená celému družstvu

Zhodnocení:

Čtvrté pozorování jsem absolvoval na tréninku družstva BC Benešov. V letošní sezóně toto družstvo vede jako hlavní trenér Tomáš Grepl. Tento trenér je zajímavý tím, že svou trenérskou licenci vystudoval v průběhu své hráčské kariéry v Německu a letošní sezóna je jeho první sezóna, kdy vede nějaké družstvo jako hlavní trenér. Družstvo je složeno především z mladých hráčů a je doplněno o některé méně vytižené hráče z družstva USK Praha, hrající národní ligu NBL. Na tréninku bylo přítomno pouze 7 hráčů. Jednalo se totiž o po zápasový regenerační trénink a tomu odpovídala i jeho náplň.

Jelikož si je trenér vědom toho, že pro tuto sezonu pracuje především s mladými hráči, snaží se je v tréninkovém procesu neustále detailně opravovat. Velmi jsem oceňoval, že drtivá většina zpětných informací byla zaměřena na jednotlivce s jasným pojmenováním toho, komu byla určená a co by měl hráč zlepšit, aby byl příště úspěšnější.

Během samotné tréninkové jednotky jsem zaznamenal 106 zpětných informací vyslaných od trenéra směrem k hráčům. Jako nejčastější druh zpětné informace trenér využíval zápornou zpětnou informaci s vyjádřeným obsahem, a to v 46 případech, což je skoro polovina všech zpětných informací. Druhou nejčastější zpětnou informací byla korekce (19x). Nejvíce zpětných informací se vyskytovalo během průpravné hry (54 případů), tedy 51% všech použitých zpětných informací. Trenér v drtivé většině případů adresoval zpětnou informaci jedinci (87x), následně družstvu (15x) a skupině hráčů (4x).

Tréninková jednotka č. 5

Datum: 11. 3. 2010
 Klub: BK Ústí nad Labem
 Trenér: Feštr Dominik
 Věk: 38 let

Druh licence: A
 Délka trenérské praxe: 10 let
 Délka tréninkové jednotky: 90 min

DRUH MOF					DRUH ZPĚTNÉ INFORMACE				
1PC	2PC	1HC	2HC	3PH	KIV	KIN	ZIV	ZIN	KOR
				x			JJ		SJD
	x					J	JJDDJDD JJJ	JJJDDD D	SJJ
x							D		SD
			x		JJ	JJJSJ SJJJJ JJ	JJJJDJJSJ JJJJ	JJDDJJJJ JJ	JJDJJJSJ JJ
	x						JJJ	DJJ	J
				x	JJ	JJSSJS SJJ	JJJJSJ	JJJJJJ	SSJJSSJD
x									
			x		S	JSJJ	JJSJJ	JJJ	JJ
2	2	0	2	2	4J,1S	22J,7S	34J,3S,6D	26J,7D	19J,7S,4D

	1PC	2PC	1HC	2HC	3PH
KIV	0	0	0	2J,1S	2J
KIN	0	1J	0	16J,3S	5J,4S
ZIV	1D	9J,4D	0	17J,2S,1D	8J,1S
ZIN	0	6J,5D	0	13J,2D	7J
KOR	1S,1D	3J,1S	0	11J,1S,1D	5J,4S,2D

1PC – Přípravné cvičení 1. typu
2PC – Přípravné cvičení 2. typu
1HC – Herní cvičení 1. typu
2HC – Herní cvičení 2. typu
3PH – Přípravná hra

KIV – Kladná zpětná informace s vyjádřeným obsahem
KIN – Kladná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem
ZIV – Záporná zpětná informace s vyjádřeným obsahem
ZIN – Záporná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem
KOR – Korekce

J – Sociálně interakční forma určená jednotlivci
S – Sociálně interakční forma určená skupině (části družstva)
D – Sociálně interakční forma určená celému družstvu

Zhodnocení:

Pro další návštěvu tréninkové jednotky jsem zvolil družstvo BK Ústí nad Labem. Hlavním trenérem tohoto družstva je Dominik Feštr. Tento trenér jako jediný ze všech sledovaných trenérů využívá na trénincích asistenta. Je jím dlouholetý zkušený ústecký trenér Vratislav Stavěl. Při svém pozorování jsem se rozhodl zaměřovat pouze na osobu trenéra Feštra, abych tím nezhodnocoval ostatní pozorované trenéry. Na 90 minutovém tréninku bylo přítomno 14 hráčů. Trénink byl zaměřen na střelbu a procvičování herních systémů tohoto družstva. Trenér se snažil opravovat především jedince a sděloval jim i několik zpětných informací najednou. Nejdříve jim vytknul, že požadovanou činnost nezvládli a následně jim sdělil několik rad, co by měli udělat příště, aby byli úspěšnější.

Během samotné tréninkové jednotky jsem zaznamenal od trenéra Feštra směrem k hráčům 140 zpětných informací. Nejčastěji byla poskytnuta záporná zpětná informace s vyjádřeným obsahem (43x), což znamenalo 30,7% všech zpětných informací. Jako druhou trenér využíval zápornou zpětnou informaci s nevyjádřeným obsahem (33x), což bylo 25,6% všech zpětných informací a korekci (30x) s 21,4%. Nejvíce zpětných informací (70 případů) se vyskytlo v průběhu cvičení 2. typu. Trenér převážně adresoval zpětnou informaci jedinci (105x), následně skupině hráčů (18x) a družstvu (17x). V procentuální vyjádření to bylo 75% : 12,9% : 12,1%.

Tréninková jednotka č. 6

Datum: 17. 3. 2010
 Klub: BA Sparta Praha
 Trenér: Geršl Jaromír
 Věk: 43 let

Druh licence: A
 Délka trenérské praxe: 8 let
 Délka tréninkové jednotky: 90 min

DRUH MOF					DRUH ZPĚTNÉ INFORMACE				
1PC	2PC	1HC	2HC	3PH	KIV	KIN	ZIV	ZIN	KOR
	x								
		x				SSS	DD		DSJJ
x								D	
		x						S	
x									
			x			JJJ	DJJJ	JJJJS	JSJSJJ
x									
			x			J	JJJ	JJJJ	JJJ
x									
			x			J	JJJ	JJJJ	JJJ
	x								
				x	J		JSDJJJJJ DJJD	JJDJJJJJ SDSSJD	DJSJSSSJS
				x			DSSJJD	JSJSJJSJD	SSJJSSS
				x			SSSJ		JSJSJJSSJ
4	2	2	3	3	1J	5J,3S	21J,6S,9D	26J,8S,5D	22J,16S,2D

	1PC	2PC	1HC	2HC	3PH
KIV	0	0	0	0	1J
KIN	0	0	3S	5J	0
ZIV	0	0	2D	8J,1D	12J,6S,6D
ZIN	1D	0	1S	12J,1S	14J,6S,4D
KOR	0	0	2J,1S,1D	10J,2S	10J,14S,1D

1PC – Přípravné cvičení 1. typu
2PC – Přípravné cvičení 2. typu
1HC – Herní cvičení 1. typu
2HC – Herní cvičení 2. typu
3PH – Přípravná hra

KIV – Kladná zpětná informace s vyjádřeným obsahem
KIN – Kladná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem
ZIV – Záporná zpětná informace s vyjádřeným obsahem
ZIN – Záporná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem
KOR – Korekce

J – Sociálně interakční forma určená jednotlivci
S – Sociálně interakční forma určená skupině (části družstva)
D – Sociálně interakční forma určená celému družstvu

Zhodnocení:

Pro svou poslední hospitaci jsem zvolil trénink družstva BA Sparta Praha. Toto družstvo vede jako hlavní trenér Jaromír Geršl. Ten má jako jediný ze všech hospitovaných trenérů zkušenosti s vedením družstva v naší nejvyšší soutěži.

Na tréninku měl trenér k dispozici 17 hráčů. Tento vysoký počet svěřenců často pro trenéra znamená problém v zapojení všech hráčů do tréninkového procesu. Zároveň hráči nesmí ztrácet soustředěnost a dostávat kvalitní zpětnou informaci o svém konání. Bohužel se toto trenérovi příliš nedařilo. Hráči většinou dostávali zpětnou informaci ve formě korekce nebo záporné zpětné informace s nevyjádřeným obsahem. Trenér hráče velmi často kritizoval za nesprávné provedení, místo aby jim poradil, co mají udělat, aby byli příště úspěšní. Při podávání zpětné informace často volil formu otázek jako např. „, Proč to nepřihráješ do křídla? Proč mu to přihráváš pod nohy? Proč nevystřelíš?“ atd. a až potom hráč dostával nějakou konstruktivní radu. Dalším problémem bylo, že hráči byli rozmístěni po celé hale, takže trenér musel neustále využívat silný hlas.

Během devadesáti minutového tréninku trenér poskytl svým hráčům 124 zpětných informací. Jako nejčastější druh zpětné informace využil v 41 případech korekci, což značilo 33% všech podávaných zpětných informací. Druhou nejčastější zpětnou informací byla v 39 případech záporná zpětná informace s nevyjádřeným obsahem (31,5%) a následně pak záporná zpětná informace s vyjádřeným obsahem (35 krát – 28,2%). Nejvíce zpětných informací se vyskytlo během průpravné hry (74 případů), tedy 59,7% všech použitých zpětných informací. Trenér převážně adresoval zpětnou informaci jedinci (74x), následně skupině hráčů (34x) a družstvu (16x), což v procentuální vyjádření bylo 59,7% : 27,4% : 12,9%.

5 DISKUSE

Během výzkumu jsem navštívil šest tréninkových jednotek náhodně vybraných družstev první ligy mužů v České republice ročníku 2009/10. Hlavní metodou bylo přímé neparticipantní pozorování. Cílem bylo zjistit tendenci v poskytování zpětných informací v tréninkovém procesu družstev vyšší výkonnostní úrovně.

U trenérů jsem dále zjišťoval pomocí anamnézy jejich věk, druh licence a délku tréninkové praxe (tabulka č. 3). Je zajímavé, že všichni trenéři kromě trenéra TJ Lokomotiva Plzeň mají za sebou bohatou aktivní hráčskou kariéru v naší nejvyšší soutěži.

Jméno trenéra	Družstvo	Věk	Licence	Délka praxe
Stanislav Marian	TJ Lokomotiva Plzeň	26 let	A	10 let
František Peleška	TJ Sokol Pražský	33 let	C	6 let
Milan Doksanský	BK Chomutov	38 let	B	10 let
Tomáš Grepl	BC Benešov	32 let	A	4 roky
Dominik Feštr	BK Ústí nad Labem	38 let	A	10 let
Geršl Jaromír	BA Sparta Praha	43 let	A	8 let

Tabulka 3: Souhrnná tabulka osobních údajů trenérů

Vyhodnocení cílů diplomové práce:

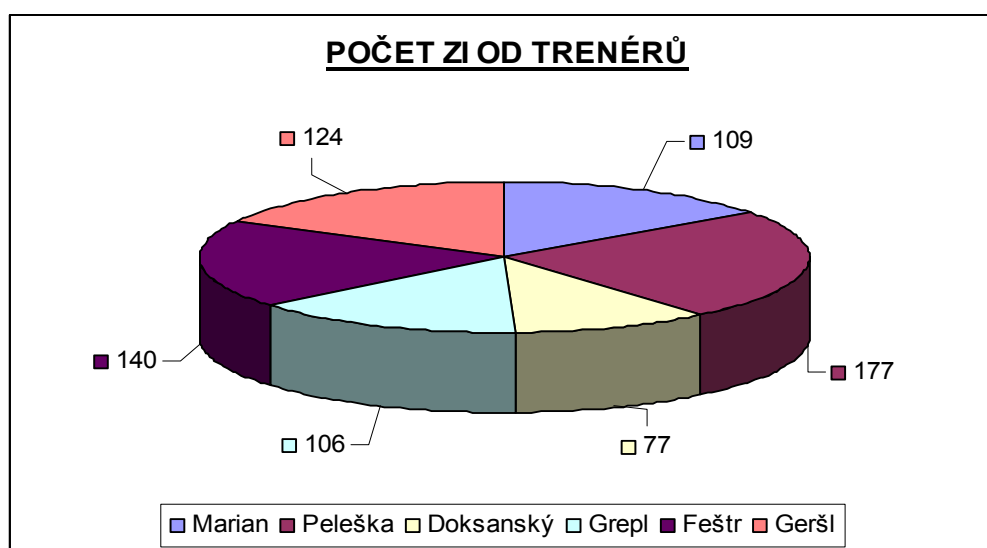
1) Kolik zpětných informací od trenéra se vyskytuje během tréninkového procesu?

V trénincích jsem vypořizoval celkovou četnost zpětných informací od 77 do 177. Nejméně zpětných informací se objevilo v tréninku BK Chomutov, kdy trenér Doksanský většinou jen mlčky přihlížel na konání svých svěřenců popřípadě jim odpočítával, kolik času jim zbývá do konce času na zakončení útoku. Naopak nejvíce zpětných informací se vyskytlo v tréninku TJ Sokola Pražského, kdy trenér Peleška hráčům sděloval i několik zpětných informací najednou.

Délka tréninkových jednotek byla 90 minut. Pouze tréninková jednotka družstva TJ Lokomotiva Plzeň trvala 105 minut. Celkem bylo za tréninkovou jednotku trvající 90 minut (Plzeň 105 min) průměrně poskytnuto 122,2 zpětných informací bez rozdílu druhu, což znamená 1,32 zpětné informace na jednu minutu tréninku. Shrnutí uvádím v tabulce č. 4. v grafu č. 1 uvádím názorné „koláčové“ rozdělení všech zpětných informací od trenérů, které jsem v hospitacích vyzoroval.

POČET ZPĚTNÝCH INFORMACÍ				
Jméno	Družstvo	Délka tréninku	Počet ZI	Počet ZI / 1 min
Marian	TJ Lokomotiva Plzeň	105 min	109	1,04
Peleška	Sokol Pražský	90 min	177	1,97
Doksanský	BK Chomutov	90 min	77	0,86
Grepl	BC Benešov	90 min	106	1,18
Feštr	BK Ústí nad Labem	90 min	140	1,56
Geršl	BA Sparta Praha	90 min	124	1,38
CELKEM		555 min	733	1,32

Tabulka 4: Počet zpětných informací v tréninkových jednotkách

Graf 1: Počet ZI od trenérů

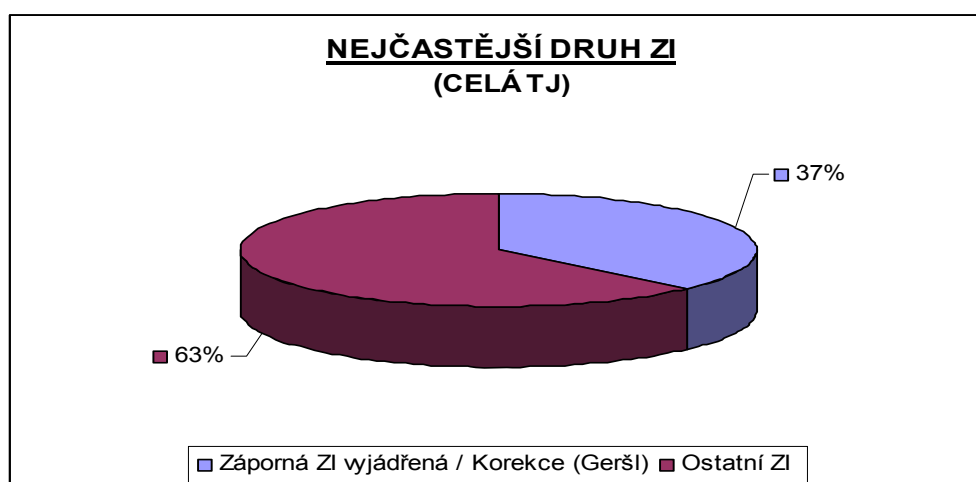
2) Jaký druh zpětné informace se nejčastěji v tréninkovém procesu vyskytuje?

Téměř všichni trenéři, u kterých jsem prováděl pozorování, nejčastěji využívali pro komunikaci s hráči zápornou zpětnou informaci s vyjádřeným obsahem. Pouze trenér BA Sparta Praha Geršl nejčastěji využíval při své komunikaci korekci. V tabulce č. 5 uvádím údaje i v procentuálním vyjádření vzhledem ke všem zpětným informacím. Procentuálně nejčastěji zápornou zpětnou informaci s vyjádřeným obsahem využíval trenér Marian, a to ve 45,9% vzhledem ke všem svým zpětným informacím pro hráče. V grafu č. 2 uvádím procentuální rozložení nejpoužívanější zpětné informace k ostatním zpětným informacím v tréninkové jednotce.

Tabulka 5: Nejpoužívanější druh ZI

NEJPOUŽÍVANĚJŠÍ DRUH ZI			
Jméno	Nejčastější druh ZI	Počet ZI	% ke všem ZI
Marian	Záporná ZI s vyjádřeným obsahem	50	45,9%
Peleška	Záporná ZI s vyjádřeným obsahem	67	37,9%
Doksanský	Záporná ZI s vyjádřeným obsahem	23	29,9%
Grepl	Záporná ZI s vyjádřeným obsahem	46	43,4%
Feštr	Záporná ZI s vyjádřeným obsahem	43	30,7%
Geršl	Korekce	41	31,5%
CELKEM	Záporná ZIV / Korekce (Geršl)	270	36,8%

Graf 2: Procentuální využití nejčastější ZI

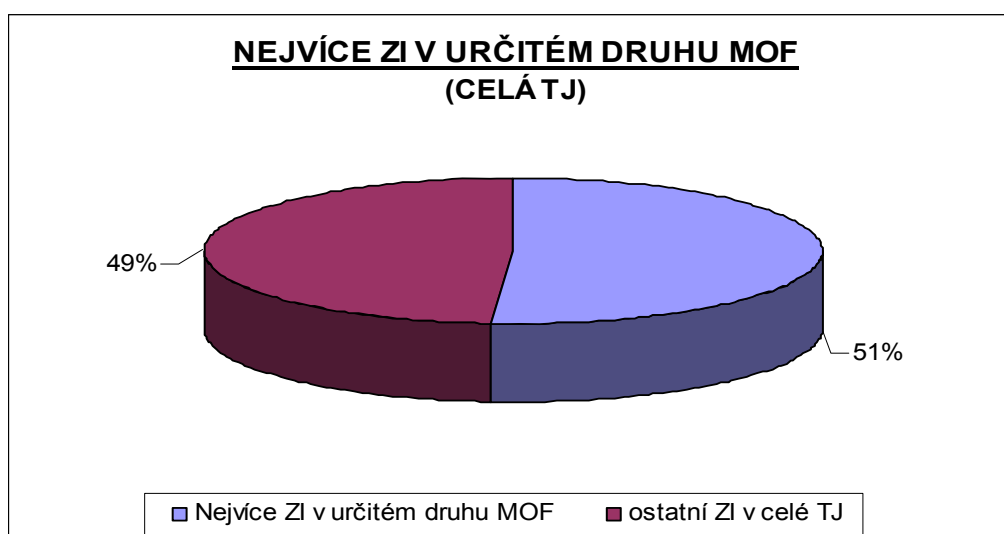
3) V které MOF se vyskytuje nejvíce zpětných informací?

Z výsledků vyplývá, že polovina pozorovaných trenérů udělovala nejvíce zpětných informací v herním cvičení 2. typu a druhá polovina upřednostňovala průpravnou hru. Dále je zřejmé, že trenéři nejvíce preferují ve svých trénincích právě cvičení charakteru herních cvičení 2. typu či průpravné hry. Svou pozornost tedy soustřeďují na cvičení, kde jsou přítomni soupeři bez omezení, nebo-li je zde snaha o navození podmínek utkání. Naopak během průpravných cvičení 1. typu, které byly často zaměřeny na střelbu trestných hodů, trenéři většinou nepodávali žádnou konstruktivní zpětnou informaci.

Z tabulky č. 6 vyplývá, že 51,1% všech zpětných informací, které se během tréninku objeví, bývá spojeno s jedním druhem cvičení. Graf č. 3 uvádí procentuální rozložení největšího počtu zpětných informací v jednom druhu cvičení k celkovému počtu všech informací ve zbylé části tréninkové jednotky.

NEJVÍCE ZI V URČITÉM DRUHU MOF				
Jméno	Druh MOF	Počet ZI	Počet ZI v celé TJ	% v celé TJ
Marian	Herní cvičení 2. typu	56	109	51,4%
Peleška	Průpravná hra	68	177	38,4%
Doksanský	Herní cvičení 2. typu	52	77	67,5%
Grepl	Průpravná hra	54	106	50,9%
Feštr	Herní cvičení 2. typu	70	140	50%
Geršl	Průpravná hra	74	124	59,7%
CELKEM		374	733	51,1%

Tabulka 6: Nejčastější výskyt ZI v určitém druhu MOF

Graf 3: Procentuální výskyt nejčastější ZI v určitém druhu MOF

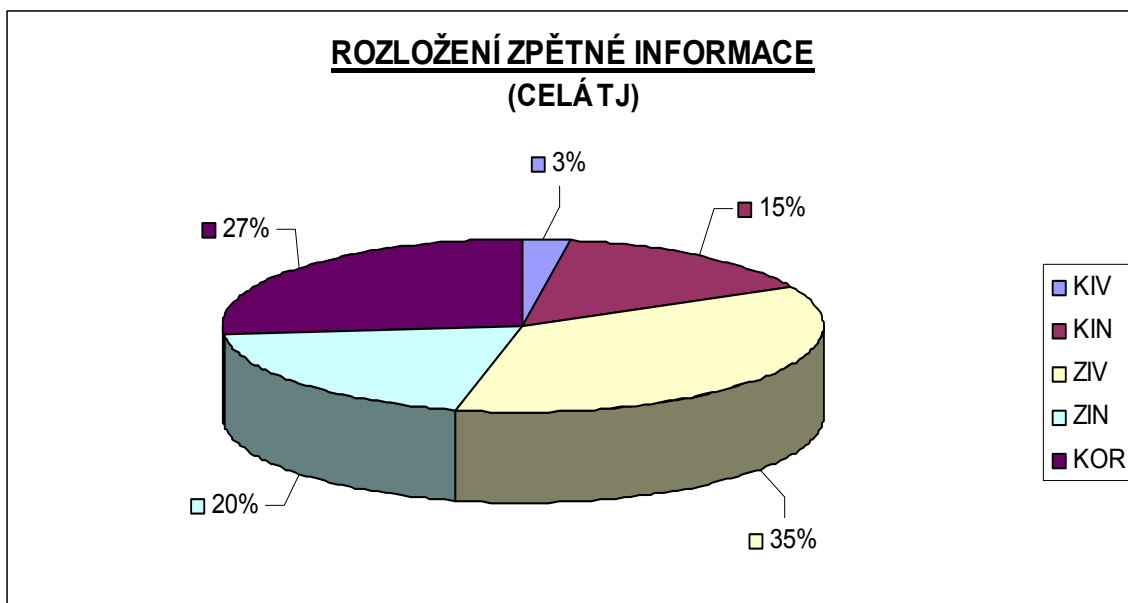
3) Jaká je četnost a druh zpětných informací v konkrétních MOF?

Z tabulky č. 7 vyplývá, že celkově se nejvíce zpětných informací vyskytuje v herních cvičeních 2. typu. Nejčastěji trenéři využívají pro komunikaci s hráči zápornou zpětnou informaci s vyjádřeným obsahem. Záporná zpětná informace s vyjádřeným obsahem se kromě průpravných cvičení 1. typu vždy vyskytuje v nejvyšší četnosti i v ostatních metodicko – organizačních formách, a proto mohu konstatovat, že se nejčastěji využívá při podávání zpětné informace v tréninkovém procesu.

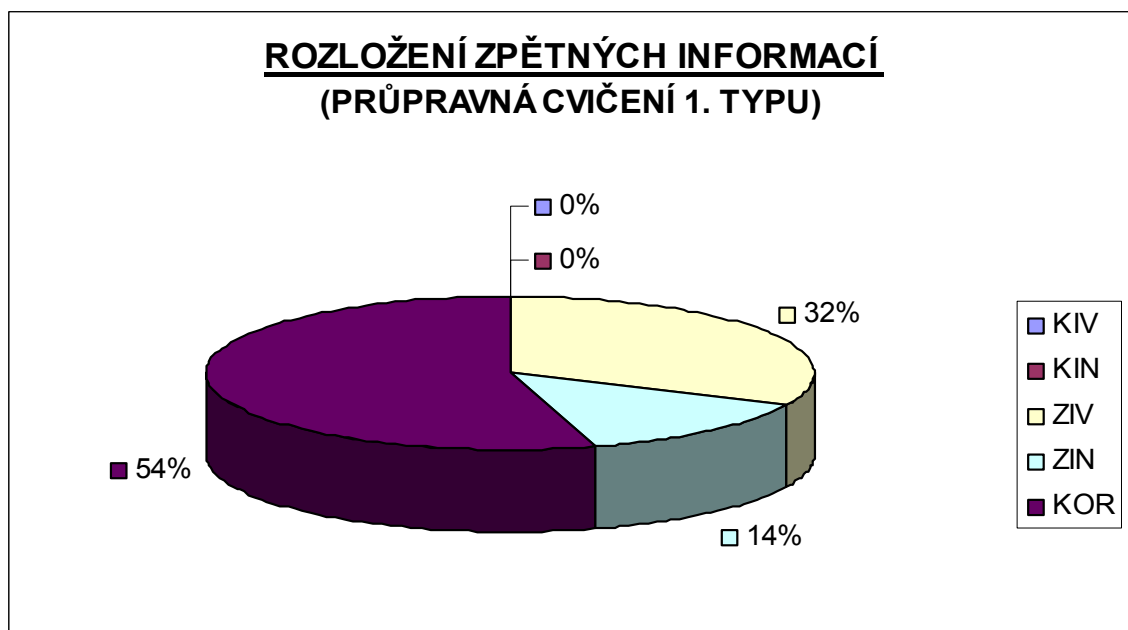
Naopak mě velmi překvapilo, že trenéři skoro vůbec nevyužívají kladnou zpětnou informaci s vyjádřeným obsahem. 19 případů v šesti tréninkových jednotkách je skutečně velmi málo. Grafy č. 4 až 9 udávají procentuální rozložení zkoumaných zpětných informací v různých metodicko – organizačních formách.

Druh ZI/druh MOF	1PC	2PC	1HC	2HC	3PH	CELKEM
KIV	0	1	1	9	8	19
KIN	0	7	9	65	28	109
ZIV	7	48	18	100	83	264
ZIN	3	23	7	49	63	145
KOR	12	28	12	73	71	196
CELKEM	22	107	47	304	253	733

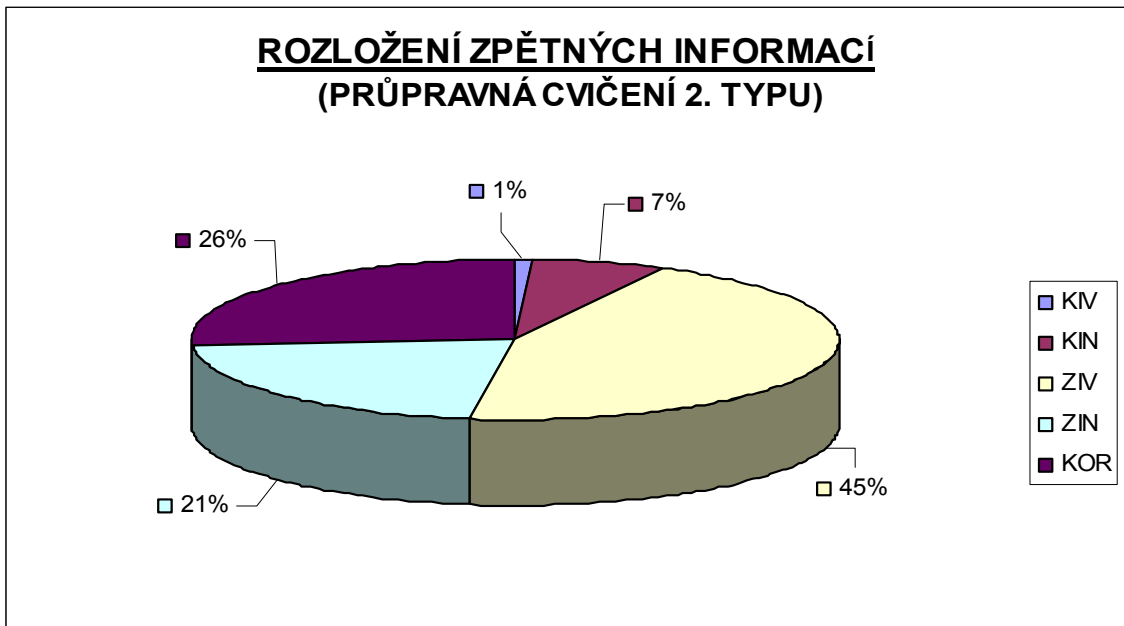
Tabulka 7: Rozložení výskytu ZI v MOF

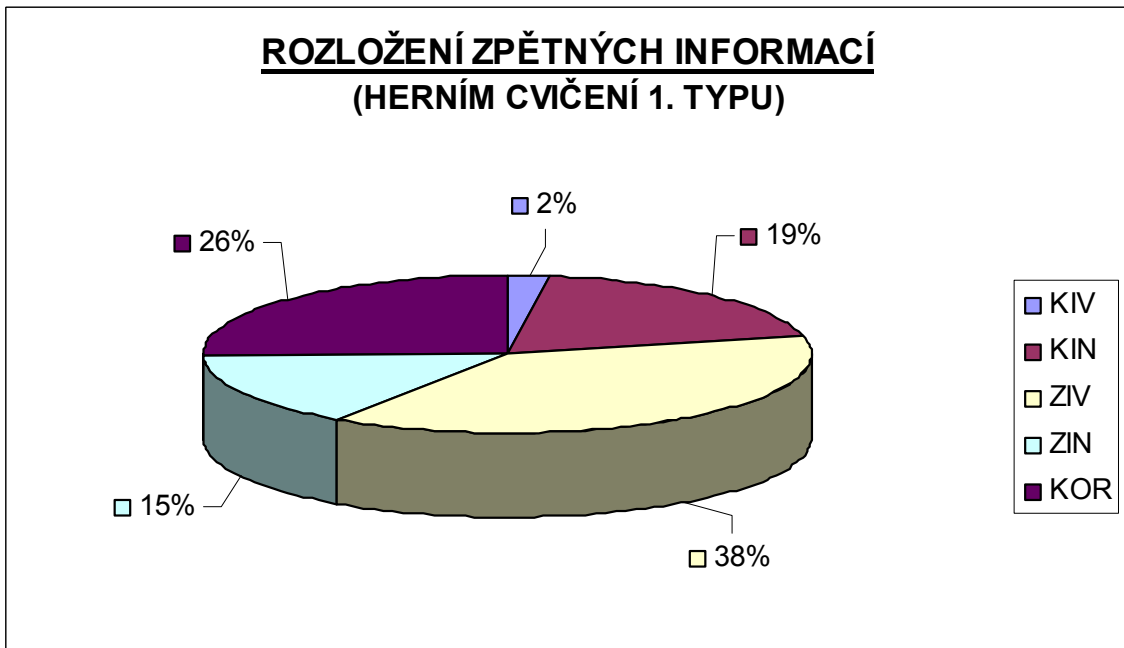
Graf 4: Procentuální rozložení ZI v celé TJ

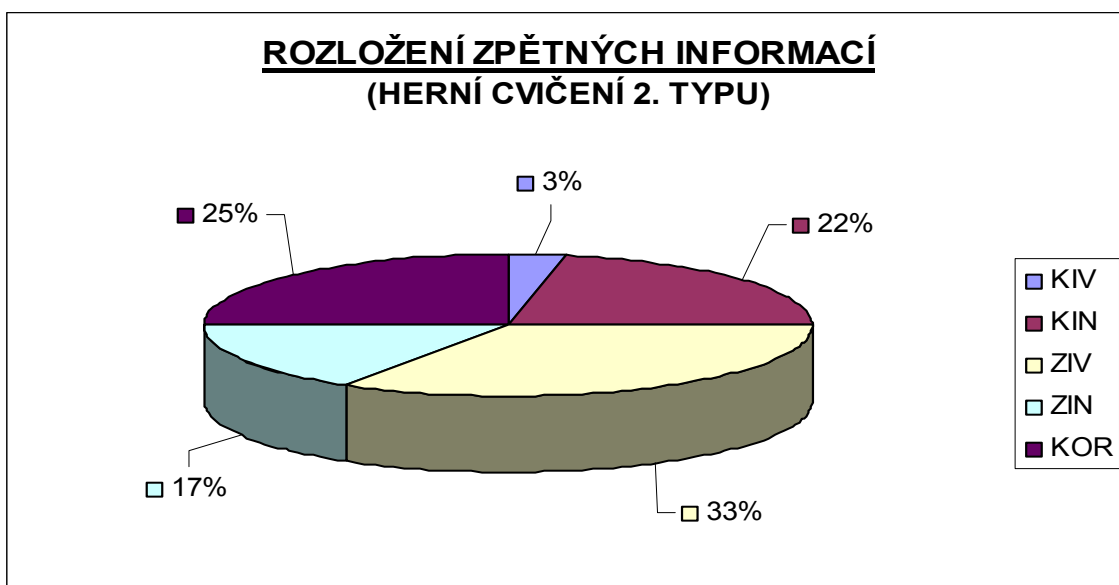
Graf 5: Procentuální rozložení ZI v průpravných cvičeních 1. typu

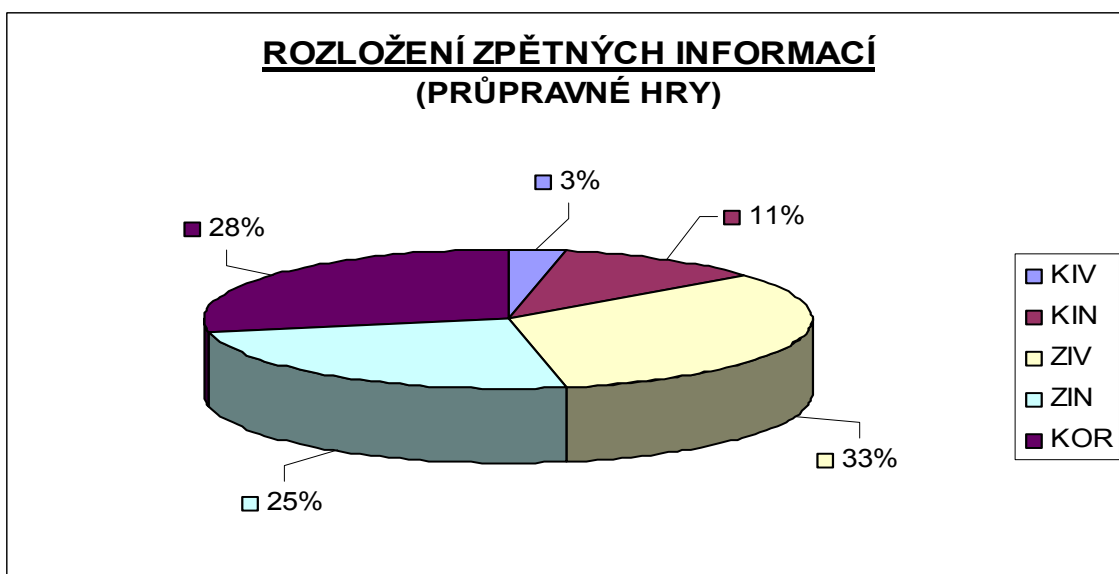
Graf 6: Procentuální rozložení ZI v průpravných cvičeních 2. typu

Graf 7: Procentuální rozložení ZI v herních cvičeních 1. typu

Graf 8: Procentuální rozložení ZI v herních cvičeních 2. typu

Graf 9: Procentuální rozložení ZI v průpravných hrách

4) Jaká sociálně interakční forma se nečastěji využívá v tréninkovém procesu?

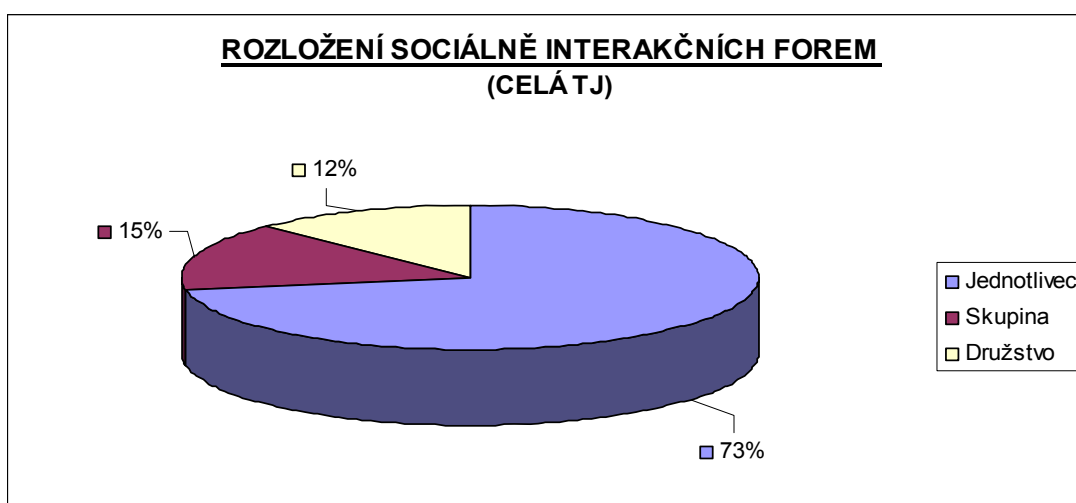
Při svém pozorování jsem sledoval sociálně interakční formy zaměřené na jedince, na skupinu (část družstva) a na celé družstvo. Z tabulky č. 8 vyplývá, že všichni trenéři nejčastěji využívali sociálně interakční formu adresovanou jednotlivci, a to skoro ve třech čtvrtinách všech zpětných informací. Jako druhou využívali formu určenou skupině (většinou skupině hráčů, kteří dokončili činnost v některém cvičení). Na

posledním místě se obraceli se zpětnou informací na celé družstvo. Graf č. 10 zachycuje procentuální rozložení sociálně interakčních forem v tréninkové jednotce.

Velmi jsem oceňoval, že někteří trenéři při zpětné informaci hráče jmenovitě oslovili, čímž zvýšili jeho koncentraci při jejím vyslechnutí. Očekával jsem však, že trenéři více budou využívat i hromadnou sociálně interakční formu, ve které by více upozornili celé družstvo na některé stále opakující se nežádoucí chyby v provádění cvičení.

SOCIÁLNĚ INTERAKČNÍ FORMY							
Jméno	Počet	Jednotlivec	%	Skupina	%	Celé družstvo	%
Marian	109	80	73,4%	11	16,5%	18	10,1%
Peleška	177	136	76,8%	16	9,1%	25	14,1%
Doksanský	77	48	62,3%	18	23,4%	11	14,3%
Grepl	106	87	82,1%	15	14,2%	4	3,7%
Feštr	140	105	75%	18	12,9%	17	12,1%
Geršl	124	74	59,7%	34	27,4%	16	12,9%
CELKEM	733	530	72,3%	112	15,3%	91	12,4%

Tabulka 8: Rozložení sociálně interakčních forem v tréninkových jednotkách

Graf 10: Procentuální rozložení sociálně interakčních forem v celé TJ

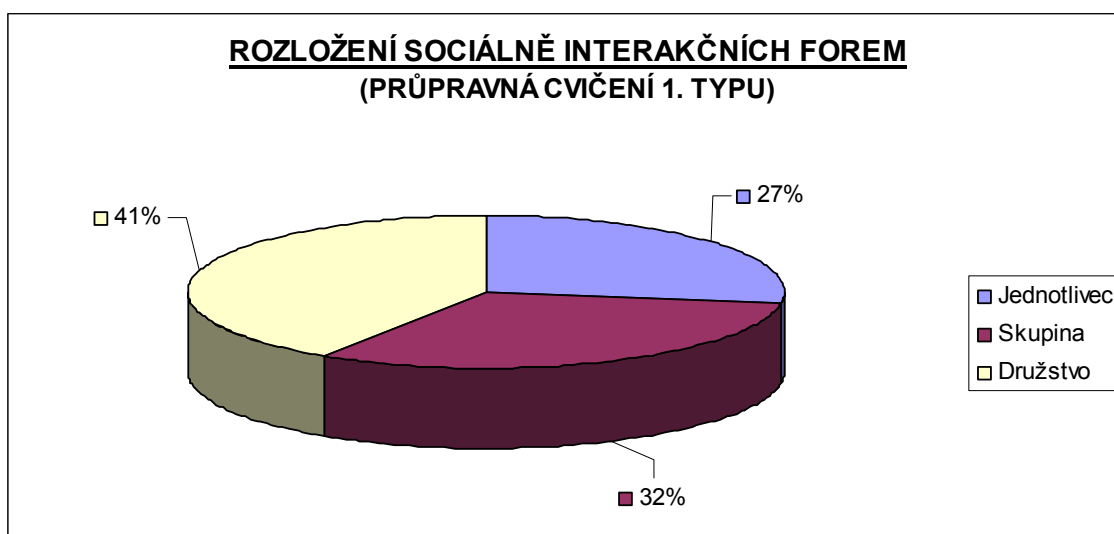
5) Jaká je četnost a druh sociálně interakčních forem v konkrétních MOF?

Tabulka č. 9 ukazuje, že téměř ve všech metodicko – organizačních formách dominuje adresování zpětné informace jednotlivci. Pouze v průpravném cvičení 1. typu převažovala zpětná informace zaměřená na družstvo. Následně trenéři využívají sociálně interakční formu určenou skupině hráčů. Na závěr zaměřují svou pozornost na družstvo. V průpravných hrách a herních cvičeních 2. typu se trenéři často obrací na útočící skupinu hráčů a následně na bránící skupinu. Naopak v průpravných cvičeních a herních cvičeních 1. typu se často zaměřují na celé družstvo. Většinou se však jednalo o korektivní informace, aby hráči zrychlili v provádění daného úkolu.

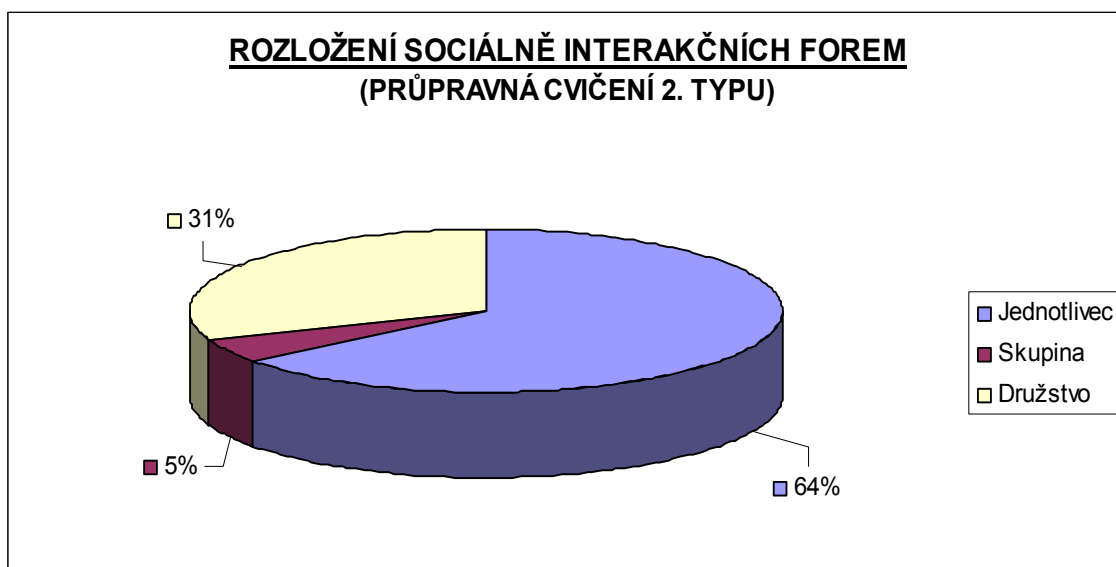
Grafy č. 11 – 15 zachycují procentuální rozložení sociálně interakčních forem v různých metodicko – organizačních formách.

Druh SIF/druh MOF	1PC	2PC	1HC	2HC	3PH	CELKEM
Jednotlivec	6	69	35	253	167	530
Skupina	7	5	5	33	62	112
Družstvo	9	33	7	18	24	91
CELKEM	22	107	47	304	253	733

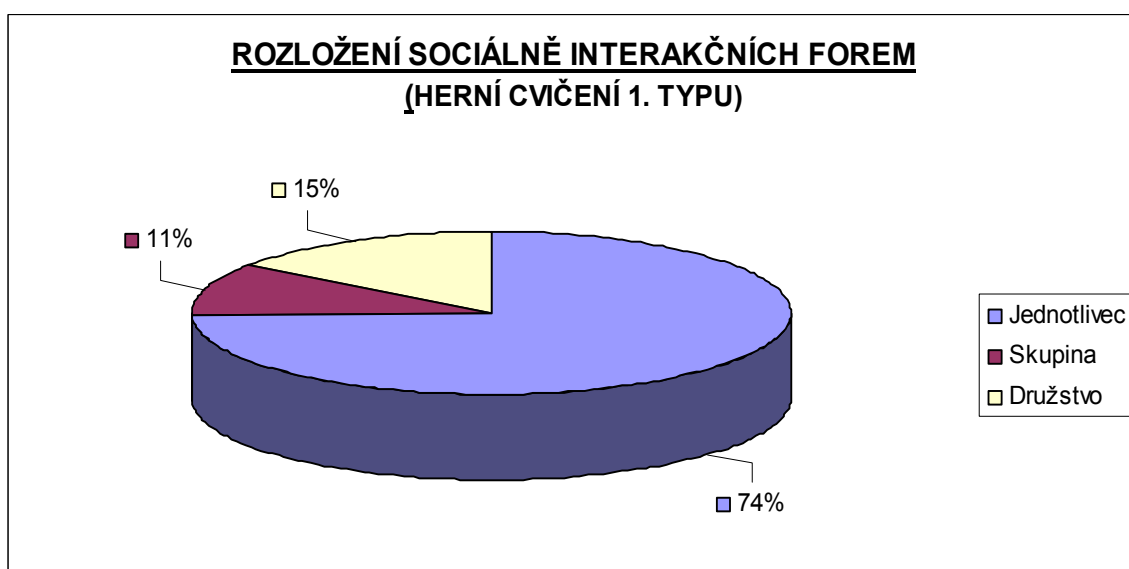
Tabulka 9: Rozložení sociálně interakčních forem v MOF

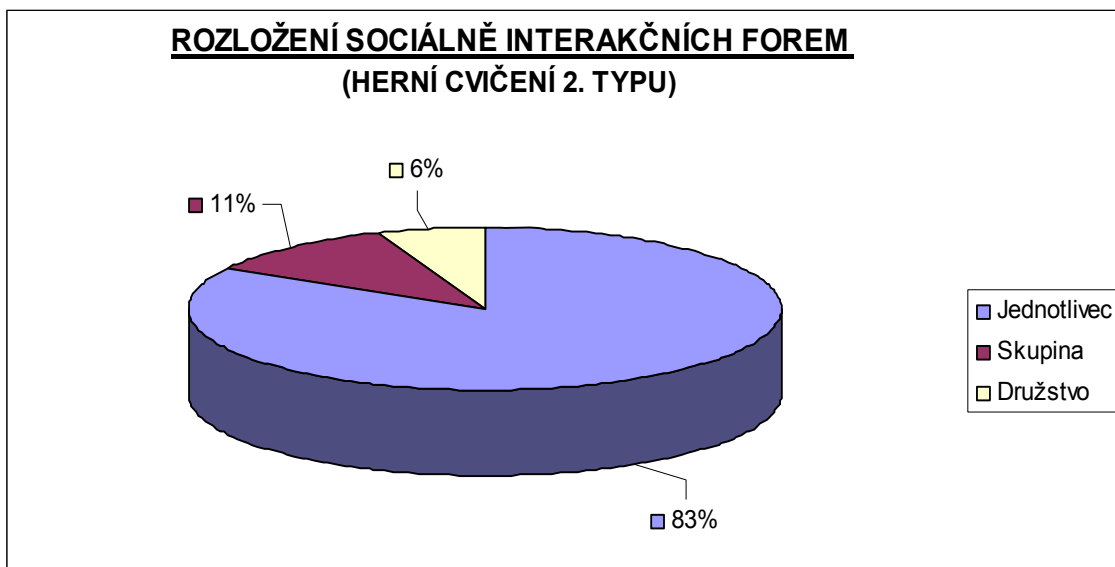
Graf 11: Rozložení sociálně interakčních forem v průpravných cvičeních 1. typu

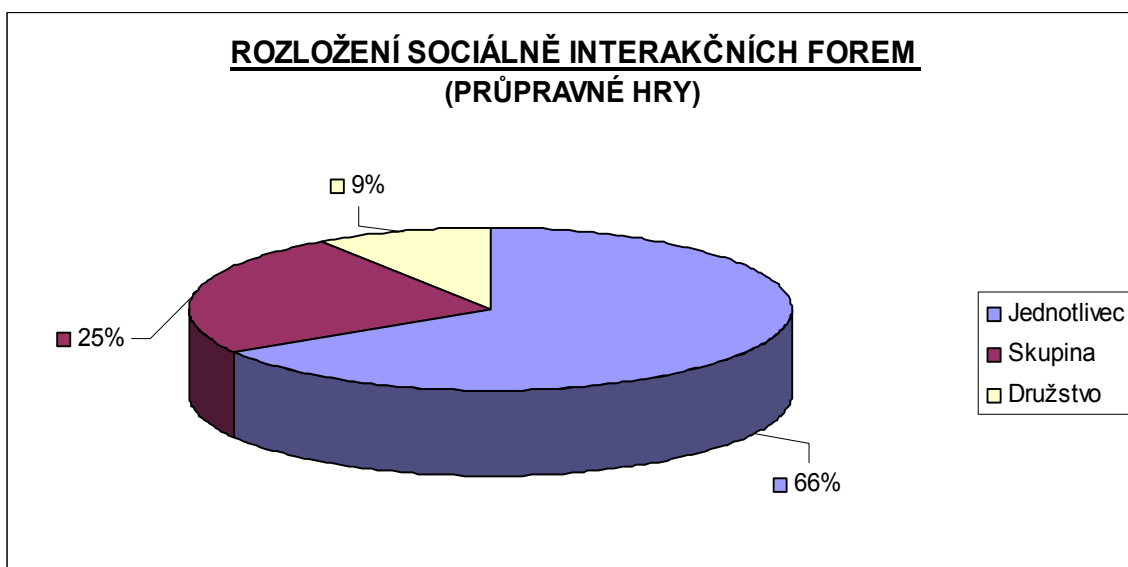
Graf 12: Rozložení sociálně interakčních forem v průpravných cvičeních 2. typu

Graf 13: Rozložení sociálně interakčních forem v herních cvičeních 1. typu

Graf 14: Rozložení sociálně interakčních forem v herních cvičeních 2. typu

Graf 15: Rozložení sociálně interakčních forem v průpravných hrách

6 ZÁVĚR

V diplomové práci jsem se zabýval tendencí v poskytování zpětnovazebních informací v tréninkovém procesu družstev vyšší výkonnostní úrovně. Využíval jsem metodu přímého neparticipantního pozorování. Zúčastnil jsem se šesti tréninkových jednotek náhodně vybraných družstev první ligy mužů v České republice ročníku 2009/10.

Průměrně bylo za tréninkovou jednotku trvající 90 minut (Plzeň 105 min) poskytnuto 122,2 zpětných informací bez rozdílu druhu, což znamená 1,32 zpětné informace na jednu minutu tréninku. Trenéři nejčastěji poskytovali hráčům zápornou zpětnou informaci s vyjádřeným obsahem, a to v 36,8% všech zpětných informací. Pouze trenér BA Sparta Praha pan Geršl upřednostňoval korekci. Bylo to především způsobeno vysokým počtem svěřenců (17) v tréninkové jednotce. Velmi mě překvapilo, že trenéři téměř vůbec nevyužívali kladnou zpětnou informaci s vyjádřeným obsahem (pouze 3% všech zpětných informací). Domnívám se, že je nejen důležité hráče opravit v prováděné činnosti, ale naopak ho i po správném provedení ujistit, že je na dobré cestě k finálnímu provedení. Velmi důležité rovněž je, aby mu bylo sděleno, co provedl správně. Všeobecně se trenéři během tréninkového procesu snažili hráče informovat o špatném provedení daného úkolu a následně jim sdělili možnosti správného provedení dle jejich představ. Samotní autoři výzkumných prací (Karásková, Krobotová, 1997) doporučují formulaci s interpretací výsledku prováděné činnosti a následnou radou, jak správně provést daný úkol. Ideálním požadavkem na kvalitní zpětnou informaci je tedy záporná zpětná informace s vyjádřeným obsahem. Toto tvrzení mohu v praxi tímto výzkumem potvrdit.

Dále jsem zjišťoval, v které metodicko – organizační formě je největší výskyt zpětné informace. Ze souhrnných tabulek vyplývá, že celkově se nejvíce zpětných informací objevuje v herních cvičeních 2. typu. Trenéři se pomocí těchto cvičení mají možnost co nejvíce přiblížit, či navodit podmínky utkání. Zároveň je zde umožněno opakovaně řešit různě složité herní úkoly a přivést hráče k výběru správného řešení. V těchto cvičeních je zároveň trenéry nejčastěji využívána výše zmíněná záporná zpětná informace s vyjádřeným obsahem, a to v 33% případů.

Posledním úkolem bylo zjištit využití nejčastější sociálně interakční formy v tréninkovém procesu. Trenéři se v 73% všech případů zaměřují při podávání zpětné informace na jedince. Trenéři se tedy téměř ve třech čtvrtinách všech svých zpětných informací koncentrují na jedince. Povšimnul jsem si, že někteří trenéři při zpětné informaci hráče jmenovitě oslovili, čímž zvýšili jeho koncentraci při jejím vyslechnutí. Myslím si, že toto oslovování je velmi důležité pro navázání užšího kontaktu s hráčem z toho důvodu, aby si byl jist, že daná zpětná informace je skutečně směřována k němu. Očekával jsem, že trenéři více budou využívat i hromadnou sociálně interakční formu (jen 12% všech zpětných informací), ve které by více upozornili celé družstvo na některé stále opakující se nežádoucí chyby v prováděném cvičení. Někteří hráči se totiž viditelně nesoustředili na vyslechnutí zpětné informace. Měli pocit, že trenér nemluví k nim, ale jen k jiným hráčům

HYPOTÉZY:

4. Předpokládám, že trenéři nejčastěji využívají během tréninkového procesu zpětnou informaci zápornou s vyjádřeným věcným obsahem. – **POTVRZENA.**
5. Předpokládám, že nejvíce zpětných informací od trenéra směrem k hráčům proběhne v herních cvičeních 2. typu. – **POTVRZENA.**
6. Předpokládám, že jako nejčastější sociálně interakční forma se bude v tréninkovém procesu vyskytovat forma individuální, tedy komunikace na úrovni trenér – hráč. – **POTVRZENA.**

7 POUŽITÁ LITERATURA:

DOBRÝ, L. *Didaktika sportovních her*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.

DOBRÝ, L., SEMIGINOVSKÝ, B. *Sportovní hry: Výkon a trénink*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1988.

DOBRÝ, L., SVATOŇ, V., ŠAFAŘÍKOVÁ, J., MARVANOVÁ, Z. *Analýza didaktické interakce v tělesné výchově*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-334-2.

HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-549-3.

JANOŠEK, J., aj. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.

JANOŠKOVEC, K. *Analýza zpětných informací ve vztahu k MOF v tréninkovém procesu basketbalu mládeže*. Diplomová práce na FTVS UK. Praha, 2007.

JANSA, P. *Deskripce a analýza činnosti učitelů a žáků I. Stupně základní školy*. In *Tělovýchovný sborník sv. 20*. Praha: Olympia, 1987, s. 175 – 198.

KARÁSKOVÁ, V., KROBOTOVÁ, M. *Některé aspekty řečového projevu učitele*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1997. ISBN 80-7067-750-3.

KARNSOVÁ, M. *Jak budovat dobrý vztah mezi učitelem a žákem*. 1. vyd., Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-032-4.

NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0510-5.

NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. 2. vyd. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0738-1.

NOVÁK, Z., PSTRUŽINOVÁ, J. *Verbální složka intelektové schopnosti žáků*. 1. vyd. Praha: Academia, 1982.

RETMAYEROVÁ, E., BROUMOVÁ, E. *Cílená zpětná vazba*. 1. vyd., Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-317-8.

RYCHTECKÝ, A. FIALOVÁ, L. *Didaktika školní TV*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-659-7.

SVOBODA, B. *Pedagogika sportu*. 2. vyd. Praha: Karolinum 2007. ISBN 987-80-246-1358-1.

SVOBODA, B., KOCOUREK, J. *Výzkum osobnosti a vyučovací činnosti učitele tělesné výchovy*. In: Tělovýchovný sborník sv. 20. Praha: Olympia, 1987, s. 48 – 74.

VELENSKÝ, M. *Pojetí basketbalového učiva pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2008 ISBN 978-80-246-1480-9.

VELENSKÝ, M. *Průpravné hry*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0970-3.